

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för svenska språket

”Jag är ingen loser!”

En undersökning av attityder till ämnet svenska som andraspråk hos
elever och lärare på två gymnasieskolor

Kaija Holmgren

Specialarbete, 15 poäng
Svenska som andraspråk
Vårterminen 2009
Handledare: Roger Källström

Sammandrag

Denna uppsats handlar om attityder till ämnet svenska som andraspråk. Som verksam lärare på en gymnasieskola har jag många gånger mötts av negativa attityder till ämnet från både kollegor, skolledare och elever. Attityderna har många ansikten. De kan komma till uttryck i hur skolledare arbetar med personalrekrytering och organisationsmodeller, hur andra aktörer i skolan ser på ämnet (som ett stöd eller steg in i svenskan), och hur de ser på dem som deltar i undervisningen i svenska som andraspråk.

Syftet med detta arbete är att undersöka vilka attityder några lärare i svenska som andraspråk och deras elever har till ämnet svenska som andraspråk i två gymnasieskolor i Dalarnas län. Förutom själva attitydundersökningen vill jag ta reda på vilka organisationsmodeller de undersökta skolorna har arbetat fram för ämnet, samt om man kan se något samband mellan lärarnas och elevernas attityder och hur ämnet har organiserats på skolorna.

För att få svar på dessa frågor har jag valt att använda två olika metoder. Först har en enkät skickats till skolledare där de har ombetts att svara på frågor om hur ämnet svenska som andraspråk har organiserats på deras skolor. Efter detta har kvalitativa intervjuer genomförts med tre lärare och fyra elever. Intervjuerna har spelats in och dessa har sedan analyserats.

Resultaten från min undersökning visar att majoriteten av de intervjuade är positivt inställda till ämnet svenska som andraspråk, men att det råder en stor brist på kunskap om ämnet i skolan. Endast en liten del av andraspråkseleverna på de undersökta skolorna deltar i undervisningen i svenska som andraspråk. På en av skolorna finns inget informationsmaterial om ämnet, medan den andra skolan har i avsikt att ta fram ett sådant material inom en snar framtid. Studien visar också att majoriteten av de intervjuade lärarna inte har någon formell ämnesbehörighet att undervisa i svenska som andraspråk, vilket också speglar den allmänna bilden som framkommit i andra undersökningar och kartläggningar av ämnets status i Sverige. Min studie visar också att det finns olika sätt att organisera ämnet svenska som andraspråk på de skolor som jag undersökt, och att själva organisationsmodellen i alla fall till en viss del påverkar attityderna till ämnet.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	1
1.1 Bakgrund	2
1.2 Syfte och frågeställning.....	3
2. FORSKNINGSÖVERSIKT	3
2.1 Tidigare forskning.....	3
3. METOD	8
3.1 Val av metod och material.....	8
3.2 Urval av skolor och informanter samt bortfall.....	9
3.3 Datainsamlingsmetoder	10
3.3.1 Enkät	10
3.3.2 Kvalitativa intervjuer	10
3.4 Etiska aspekter	11
4. SVENSKA SOM ANDRASPRÅK I GYMNASIESKOLAN.....	12
4.1 Styrdokumentet	12
4.1.1 Gymnasieförordningen	12
4.1.2 1994 års läroplan för de frivilliga skolformerna, Lpf 94	12
4.1.3 Kursplanen i svenska som andraspråk	13
4.2 Lärarens roll i andraspråksutvecklingen och behovet av ämnet svenska som andraspråk i skolan	13
5. RESULTAT.....	14
5.1 Skola 1.....	15
<i>Lärlarintervjuer</i>	<i>15</i>
<i>Ann-Marie</i>	<i>15</i>
<i>Martin</i>	<i>17</i>
<i>Sammanfattning av lärlarintervjuerna.....</i>	<i>19</i>

<i>Elevintervjuer</i>	20
<i>Seif</i>	20
<i>Sammanfattning av elevintervjuerna</i>	23
5.2 Skola 2	24
<i>Organisationsmodell</i>	24
<i>Läraryrskintervju</i>	25
<i>Sandra</i>	25
<i>Sammanfattning av läraryrskintervjun</i>	28
<i>Elevintervjuer</i>	29
<i>Sibelle</i>	29
<i>Nima</i>	30
<i>Sammanfattning av elevintervjuerna</i>	32
6. DISKUSSION	32
6.1 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet	33
6.2 Avslutande kommentarer	33
6.3 Framåtblickar	36
7. LITTERATURFÖRTECKNING	37
7.1 Skriftliga källor	37
7.2 Muntliga källor	38

Bilagor

Bilaga 1 Missivbrev

Bilaga 2 Enkätfrågor till skolledare

Bilaga 3 Diskussionsunderlag - lärare

Bilaga 4 Brev till vårdnadshavare

Bilaga 5 Diskussionsunderlag - elever

1. Inledning

Attityderna till andraspråksundervisning varierar. Det är uppenbart att när en person kommer in i ett nytt land behöver hon också lära sig det nya språket för att kunna vara en del av det samhälle som blivit hennes nya hem. Då är det självklart för alla att undervisning i svenska som andraspråk är ett nödvändigt och betydelsefullt inslag i individens integration i det nya samhället. När en person uppnått en funktionell nivå i sin språkutveckling och kan kommunicera i sin vardag minskar däremot förståelsen för ett behov av fortsatt undervisning i ett andraspråk. I skolans värld uttrycks detta på olika sätt: en del anser att andraspråkseleverna redan har *bra* svenska, med vilket oftast menas elevens muntliga förmåga (även s.k. *ytflyt*), eller att det är segregering att behöva skiljas från sina klasskamrater under några timmar i veckan för att få läsa svenska som andraspråk. Ett av de kanske vanligast förekommande argumenten som framförs handlar om att det är bättre för eleverna att läsa ämnet svenska i stället för svenska som andraspråk därför att de därigenom utvecklar sin svenska på ett bättre sätt eller i snabbare takt än inom ramen för svenska som andraspråk.

Det finns också olika sätt att organisera andraspråksundervisningen i skolorna. På invandrartäta områden blir svenska som andraspråk den kursen i svenska som de flesta deltar i och det blir enklare för skolorna att garantera undervisningen i ämnet för alla som är i behov av den. Situationen upplevs dock som mer problematisk i de skolor där andraspråkseleverna är en liten minoritet och resurserna små. Bristen på utbildad lärarpersonal i svenska som andraspråk anges också ofta som en anledning till att integrera andraspråkseleverna i den övriga svenskundervisningen, och detta blir lätt ett snabbt sätt att lösa en situation som upplevs som problematisk av flera aktörer i skolan.

Ämnet svenska som andraspråk har också under olika perioder varit föremål för utredningar och ämnets berättigande i den svenska skolan har både försvarats och ifrågasatts. Den senaste stora utredningen gjordes av Myndigheten för skolutveckling (MSU 2004) som i sin rapport visar att få elever i landets skolor läser ämnet och att antalet elever som väljer ämnet i skolan minskar kontinuerligt. Rapporten påpekar också att kvalitén i andraspråksundervisningen i landets skolor varierar mycket kraftigt och att lärarkompetensen inom ämnet är varierande. Myndigheten föreslår att svenska och svenska som andraspråk utvecklas till ett gemensamt svenskämne, vilket fick några av Sveriges mest framstående representanter för svenska som andraspråk att reagera kraftigt. I en artikel i Göteborgsposten uttrycker Lindberg & Hyltenstam (2004) sin stora oro över sådana planer och önskar att man i stället finner "långsiktiga och hållbara lösningar för de flerspråkiga elevernas skolundervisning".

1.1 Bakgrund

Som verksam lärare i svenska som andraspråk har jag haft många tillfällen att reflektera över den status och de attityder som ämnet svenska som andraspråk framkallar hos personer i min omgivning. Från kollegialt håll har jag relativt ofta mötts av oförstående kommentarer och betraktats som en hjälpredda i stället för en kärnämneslärare. På liknande sätt har jag stundvis känt att jag behövt tala för ämnets berättigande och nödvändighet med mina elever, i synnerhet för ungdomar som ansett sig klara av studier i svenska på lika villkor som sina enspråkigt svenska klasskamrater. Attityderna har också kommit till uttryck på andra sätt. Många ungdomselever har tyvärr av schematekniska skäl varit tvungna att välja bort något annat skolämne för att kunna delta i svenska som andraspråk, vilket inte har bidragit till att förbättra deras inställning till ämnet. Jag har dessutom relativt ofta fått höra att det är så mycket jobbigare att läsa svenska som andraspråk än svenska. Antydning om högre krav och mer arbete finns ständigt med i dessa synpunkter liksom den stora ansträngning som eleverna anser det innebär att arbeta med ordförråd, språkriktighet, processkrivande osv.

Vid ett tillfälle, strax innan en lektion skulle börja, hörde jag två av mina elever prata med varandra och min nyfikenhet över vad de sade väcktes när en av dem något upprört uttalade följande ord: "Jag är ingen loser". På min fråga vad det hela handlade om berättade hon om ett samtal mellan henne och några andra andraspråkselever på skolan som kallade henne för "loser" just p.g.a. att hon deltar i andraspråksundervisning i stället för svenska. Tillfället gav mig en ypperlig möjlighet att tala med mina ungdomselever om deras syn på sig själva och sina studier i svenska som andraspråk, och deras egen slutsats efter diskussionen var att det inte var de som var förlorare utan troligen de som valt att inte få möjligheten att utvecklas i svenska utifrån sin bakgrund som andraspråkstalare.

Erfarenheter som dessa har gjort mig intresserad av att undersöka vilka attityder gymnasieelever och deras lärare har till ämnet svenska som andraspråk. Eftersom jag själv alltid upplevt att skolor där jag arbetat haft svårigheter att organisera ämnet så att det blir den bästa möjliga lösningen för både lärare och elever, samt att många elever ofta prioriterat andra ämnen än svenska som andraspråk på sitt schema, har det också väckt mitt intresse att undersöka hur ämnet har organiserats på andra gymnasieskolor i landet.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att undersöka de attityder som några elever och lärare har till ämnet svenska som andraspråk på två gymnasieskolor i Dalarnas län.

Förutom själva undersökningen av attityder vill jag ta reda på vilka organisationsmodeller de undersökta skolorna har arbetat fram för ämnet svenska som andraspråk, samt om det finns ett samband mellan lärarnas och elevernas attityder och hur ämnet har organiserats på skolorna.

- Vilken inställning har några lärare i svenska som andraspråk till ämnet svenska som andraspråk på gymnasieskolan?
- Vilken inställning har några andraspråkselever till ämnet svenska som andraspråk på gymnasieskolan?
- På vilket sätt har undervisningen i ämnet svenska som andraspråk organiserats på de undersökta gymnasieskolorna?
- Finns det något samband mellan lärarnas och elevernas attityder till ämnet svenska som andraspråk och hur skolorna har valt att organisera ämnet?

2. Forskningsöversikt

I detta avsnitt vill jag sammanfatta tidigare forskning som jag finner relevant för min undersökning. Jag har valt att begränsa mig till de undersökningar som gjorts i Sverige för att kunna jämföra mina egna resultat med andra liknande undersökningar. De flesta studier om attityder till ämnet svenska som andraspråk har gjorts i grundskolan, men eftersom attityder byggs upp kontinuerligt och eleverna från grundskolan fortsätter till gymnasiet finner jag även dessa undersökningar värdefulla ur jämförelsesynpunkt.

2.1 Tidigare forskning

I sin licentiatavhandling undersöker Economou (2007) hur några elever och lärare på en gymnasieskola i Malmö ser på ämnet svenska som andraspråk och dess innehåll. Undersökningen har sitt ursprung i dels författarens egna erfarenheter som lärare, dels den analys och kartläggning av ämnet svenska som andraspråk som Myndigheten för skolutveckling, MSU, gjorde på uppdrag av Skolverket 2004. Problemen som både Economou och MSU pekar på handlar om att allt färre elever väljer att läsa svenska som andraspråk i gymnasieskolan, samtidigt som dessa elevgruppers skolresultat fortsätter att bli sämre i jämförelse

med de resultat som deras jämnåriga, enspråkigt svenska, klasskamrater visar. Economou (2007:11) menar att ämnet svenska som andraspråk är nyckeln till att jämna ut dessa skillnader, eftersom andraspråkseleverna behöver stöd i sin inlärnin g av målspråket.

Economous undersökning bygger på enkäter, djupintervjuer, klassrumsobservationer och textgranskning. Resultaten av arbetet visar att även om ämnet upplevs ha dålig status finns många viktiga anledningar till att behålla och utveckla ämnet så att skolan kan fortsätta att bemöta andraspråkselevernas speciella behov av språkinlärnin g (Economou 2007:137).

Attityder till ämnet svenska som andraspråk har också undersökts av Alfredsson (2006) som i sitt examensarbete på lärarutbildningen vid Växjö universitet intervjuat lärare och elever i en grundskola i Kronobergs län. Även denna undersökning påpekar att ämnet har låg status i skolan, och att det finns brister i hur informationen om ämnet till elever och deras föräldrar ges. Trots detta ställer sig eleverna positiva till ämnet och anser sig ha stor nytta av att delta i andraspråksutbildningen eftersom de genom undervisningen anser sig få goda möjligheter att utveckla sitt språk.

Ungefär hälften av lärarna i undersökning ställer sig positiva till ämnet svenska som andraspråk. Några av lärarna anser det också något segregrande att isolera andraspråkseleverna från sina klasskamrater när undervisningen i svenska som andraspråk bedrivs i en annan lokal. Majoriteten av lärarna anser att en sammanslagning av de två svenskämnena skulle ha negativa följder för de elever som är i störst behov av svenska som andraspråk. Av de lärare som deltog i denna undersökning är endast hälften behöriga i svenska som andraspråk. I skolan erbjuds många tillfällen till fortbildning, t.ex. en kurs i performansanalys, men endast andraspråkslärarna samt en lärare i svenska har deltagit i kompetensutveckling inom området.

I en annan studie undersökte Josefsson & Sjöberg (2006) sex lärares inställning till ämnet svenska som andraspråk. Intervjuerna gjordes på fem skolor i fyra olika kommuner i syfte att kartlägga attityder till ämnet, om lärarnas utbildning och kunskap om ämnet påverkar deras inställning, samt hur ämnet har organiserats i de skolor som ingick i undersökningen. Fem av de intervjuade lärarna i denna studie arbetar från förskoleklass till årskurs sex i grundskolan samt en på gymnasiet. Resultaten visar att undervisningen i svenska som andraspråk ofta bedrivs av lärare som inte har någon utbildning i ämnet och under tider som passar lärarnas scheman. Av de sex lärare som deltog i intervjun hade endast en fem poängs utbildning i svenska som andraspråk (arbetar i en förskoleklass) och en annan lärare höll på att vidareutbilda sig (arbetar som gymnasielärare). En del av de intervjuade lärarna ser ämnet som ett stöd i den övriga undervisningen medan andra anser att ämnet är viktigt för att andraspråkseleverna ska kunna uppnå samma språkliga nivå som deras klasskamrater med svenska som modersmål. Josefsson & Sjöberg drar också slutsatsen att även om lärarnas utbildning och erfarenhet i yrket påverkar deras

attityder till ämnet, har alla ändå strävan att ge eleverna en så god språklig utbildning som möjligt. Studien påpekar även att det råder en stor brist på kunskap om ämnet i skolorna, trots att svenska som andraspråk har en egen kursplan.

Saleh (2006) har kartlagt undervisningen i ämnet svenska som andraspråk i fem skolor i en kommun där en stor andel elever i skolan har ett annat modersmål än svenska. Många av dessa barn och ungdomar har inte uppnått godkända betyg i kärnämnen svenska/svenska som andraspråk, matematik och engelska i slutet av år nio i grundskolan. Studien som gjordes i grundskolan visar att rätten till undervisning i svenska som andraspråk inte alltid är så självklar, utan att skolorna har olika organisationsmodeller för ämnet. En skola har organiserat ämnet som en del av skolans svenskämne där en lärare med utbildning i svenska undervisar andraspråkseleverna tillsammans med modersmåseleverna med gemensamma uppgifter till alla men där andraspråkseleverna blir ”mildare” bedömda jämfört med sina svenska klasskamrater och får sina betyg utifrån kriterierna för kursen svenska som andraspråk. I en annan av de undersökta skolorna existerar ämnet svenska som andraspråk över huvud taget inte som ett eget ämne utan andraspråkseleverna får stöd i sin språkutveckling vid sidan av svenskundervisningen. De tre övriga skolorna erbjuder sina elever undervisning i svenska som andraspråk.

Urvalet av vilka som får läsa svenska som andraspråk sker i de skolor som Saleh undersökt antingen utifrån ett språktest, utifrån elevernas skriftliga produktion eller både och. En av de tillfrågade skolorna anger ett annat bedömnings sätt, men någon förklaring av de kriterier och tillvägagångssätt som tillämpas på denna skola har inte blivit tillgängliga för studien.

Saleh ställer sig kritisk till lärarnas behörighet att undervisa i svenska som andraspråk på de undersökta skolorna, och noterar att endast ungefär hälften av lärarna i undersökningen har studiepoäng i ämnet. Endast ett fåtal av dessa har den ämnesbehörighet som anses vara önskvärd för de nivåer de undervisar.

I en studie om fyra lärares syn på ämnena svenska och svenska som andraspråk har Söderberg (2007) undersökt skillnader och likheter mellan dessa två ämnen och hur lärare som undervisar eller har undervisat i båda svenska och svenska som andraspråk ser på dem. Studien som omfattar grundskolans senare år, gymnasiet och komvux och består av intervjuer med fyra lärare har också ett syfte att utröna om ämnet svenska som andraspråk behövs i skolan eller om ämnena är så lika varandra att det skulle räcka med ett svenskämne för alla, oavsett elevernas språkliga bakgrund.

De intervjuade lärarna i Söderbergs undersökning menar att det finns skillnader mellan de två ämnena, även om det även finns stora likheter. Flera av dem anger att de konkretiserar och förklarar mer för andraspråkseleverna än för de andra, vilket är naturligt eftersom de som har svenska som modersmål har hunnit bygga upp ett ord- och begrepps förråd som andraspråkseleverna inte har. En av lärarna påpekar också att samtal om kultur och vad som är typiskt svenskt

är vanligt förekommande i grupper med andraspråkselever. Flera av lärarna nämner även möjligheterna att koppla samman skönlitteratur och språkundervisning, men att andraspråkseleverna då behöver litteratur som motsvarar deras språkliga nivå.

En av de svårigheter som lärarna i Söderbergs undersökning pekar på är att många andraspråkselever verkar ha ringa kunskaper i sitt modersmål, och att detta också påverkar elevernas utveckling i svenska. Trots detta visar lärarna en god vilja att arbeta på många olika sätt för att t.ex. individanpassa undervisningen så mycket som möjligt. En av lärarna berättar att hon upplevt skillnader i hur man ser på ämnet svenska som andraspråk på olika skolor, vilket resulterar i att man på vissa ställen ser ämnet som ett stödämne. Det beror enligt henne ofta på brist på kunskap och utbildning hos personalen och på hur ämnet har organiserats på skolorna. En annan lärare berättar att ungefär hälften av eleverna på hennes skola studerar svenska som andraspråk, och att detta delvis säkert beror på att de satsat mycket på information om ämnet, bland både kollegor, elever och deras föräldrar. Genom att sprida information har man också organiserat undervisningen i svenska som andraspråk parallellt med svenska, vilket enligt henne fungerar väldigt bra. Det finns dock elever som inte deltar i andraspråkundervisningen på grund av att de anser att ämnet är mindre värt än svenskan.

I Söderbergs undersökning framkommer det att de intervjuade lärarna inte ser några fördelar med en sammanslagning av ämnena svenska och svenska som andraspråk. De menar att det vore orättvist mot andraspråkseleverna att bli bedömda i samma ämne som modersmåls eleverna och att alla skulle förlora på det eftersom dessa två elevgrupper har helt skilda språkliga förutsättningar. En av lärarna presenterar en idé om ”mönsterskolor som idealskolor” (Söderberg 2007:30) vars syfte skulle vara att visa för andra skolor hur man kan organisera undervisningen i svenska och svenska som andraspråk på ett sätt som fungerar bra för alla parter. Hon anser också att det är viktigt med en utbildning i ämnet som inte bara begränsar sig till lärarpersonalen så att flera som arbetar inom skolan ska förstå vad det innebär att lära sig ett andraspråk och använda sitt andraspråk i andra sammanhang, både i och utanför skolan.

Ojeda & Robén (2008) har undersökt organisationsmodeller för ämnet svenska som andraspråk i tre kommuner i Norrbotten. Studien som genomfördes i form av en enkätundersökning som skickades till nio grundskolerektorer visar att det finns stora skillnader mellan hur olika skolor valt att organisera undervisningen i ämnet, tillika hur man avgör vilka elever som ska delta i undervisningen. Undersökningen har sin utgångspunkt i andra studier som visar skolledningens stora betydelse i arbetet med effektiva organisationsmodeller för att man ska kunna uppnå optimala förutsättningar för effektiv språkinläring. Ojeda & Robén ser också en koppling mellan utformningen av lokala kurs- och arbetsplaner för ämnet svenska som andraspråk och rektorernas medvetenhet om hur arbetet med bl.a. andraspråkseleverna ska bedrivas i skolorna (2008:32).

Studien visar även att endast en tredjedel av de tillfrågade rektorerna låtit färdigställa informationsmaterial om ämnet svenska som andraspråk, vilket kan bidra till att både elever och lärare väljer bort ämnet i skolan (2008:34).

Ojeda & Robén hänvisar till Cummins som i sin tur menar att skolorna måste ha en grundläggande strategi för att hantera frågorna kring språk och mångfald innan hela skolan kan präglas av ett språkutvecklande arbetssätt (2008:16). Bristerna i hanteringen av andraspråkselevernas totala skolsituation riskerar att resultera i sämre kunskaper för denna elevgrupp.

Studien visar även på behovet av fortbildning för andraspråklärare. Tidigare forskning visar tydligt (Ojeda & Robén 2008:17) att lärarpersonalens kompetens och fortbildning i ämnet har en direkt påverkan på elevernas studieresultat. De tillfrågade rektorerna anser det viktigt att anställa behörig personal men att de i brist på utbildade lärare måste kompromissa och nöja sig med tillfälliga, mindre lyckade lösningar.

Den tidigare forskningen visar tydligt att ämnet svenska som andraspråk har låg status i skolan, men att de elever som deltar i undervisningen anser att ämnet är viktigt och värdefullt för deras språkliga utveckling. När det gäller lärarpersonalen anser de allra flesta att ämnet är viktigt i skolan, men åsikterna om hur ämnet ska organiseras varierar. En del anser det tillräckligt att ge andraspråkseleverna stöd i svenskan, medan andra menar att separat undervisning i svenska som andraspråk är det bästa alternativet. Även om en del av de tillfrågade lärarna ser fördelar med att eleverna deltar i både svenska och svenska som andraspråk, är de ändå mycket tveksamma till en sammanslagning av de båda svenskämnen.

Undersökningarna visar också att många lärare som undervisar i svenska som andraspråk saknar behörighet i ämnet. Detta har vissa följder för andraspråkseleverna eftersom de då inte får den undervisning som de behöver i sin andraspråkutveckling och riskerar också att bli felaktigt bedömda i och med att lärare utan kunskap om andraspråksinläring använder bedömningsgrunder som gäller för svenska elever.

Åsikterna om hur man ska informera elever och deras föräldrar om ämnet svenska som andraspråk varierar också, men de flesta undersökningar påpekar att skolorna brister i sitt informationsansvar när det gäller detta skolämne. I en av de undersökningar som jag har tagit del av (Söderberg 2007) har man dock genom ett gediget informationsarbete bland lärare, elever och föräldrar lyckats få flera andraspråkselever att läsa svenska som andraspråk.

3. Metod

Jag har valt att använda två olika metoder att samla in material till undersökningen: enkät och kvalitativ intervju. I de följande avsnitten beskriver jag hur dessa är utformade samt hur databearbetningen har genomförts. Avsnittet innehåller även information om undersökningsgruppen och bortfall.

3.1 Val av metod och material

Valet mellan en kvantitativ och kvalitativ forskningsmetod handlar om vilka frågor forskaren vill få besvarade. En kvantitativ undersökning passar för studier som intresserar sig för olika mönster i ett fenomen (Trost & Hultåker 2007:23) och är oftast studier där informanterna är mer opersonliga i sitt förhållande till det undersökta (t.ex. genom enkäter), medan kvalitativa undersökningar försöker analysera de intervjuade personernas föreställningsvärld utifrån deras egna formuleringar och språk (Kvale 1997:70). Genom kvalitativa intervjuer kommer forskaren nära sina informanter och får möjlighet att styra samtalet för att få fram svar på frågor som informanten missat eller omedvetet eller medvetet valt att undvika.

Andra faktorer som avgör vilken undersökningsmetod som kan vara mest lämplig för en studie är hur mycket tid eller andra medel forskaren har till sitt förfogande. Om tidsramen för en studie är begränsad kan forskaren behöva begränsa antalet informanter i en undersökning eller göra s.k. bekvämlighetsurval, dvs. att man väljer informanter som är lättillgängliga för forskaren (Trost & Hultåker 2007:31).

Jag har valt att genomföra min undersökning genom å ena sidan en enkätundersökning (kvantitativ metod) och å andra sidan intervjuer (kvalitativ metod). Enkätundersökningen har haft ett syfte att skapa ett underlag för val av de skolor som skulle ingå i studien. De kvalitativa intervjuerna har haft som syfte att få fram och undersöka de attityder som informanterna har till det undersökta ämnet. Intervjuerna har spelats in och dessa har sedan analyserats och delvis transkriberats. I analys- och diskussionsavsnittet kommer jag att jämföra resultaten från min undersökning med det som framkommit i tidigare forskning.

Jag har valt ut materialet till min undersökning dels i samråd med min handledare dels genom att söka efter uppsatser och artiklar på Internet och på bibliotek.

3.2 Urval av skolor och informanter samt bortfall

Skolorna i min undersökning ligger i Dalarnas län. Ursprungligen hade jag valt två kommuner som ligger i mitt närområde och som dessutom gränsar till varandra. Kommun 1 har fyra gymnasieskolor som ligger centralt belägna i kommunens största stad. Jag uteslöt en gymnasieskola utöver dessa fyra på grund av att den ligger längre bort från de andra och är därför mer svåråtkomlig för undersökningen. Kommun 2 gränsar till kommun 1 och har tre gymnasieskolor, som ligger central belägna och var därför lättåtkomliga för undersökningen.

Ett missivbrev (bilaga 1) samt en enkät (se bilaga 2) skickades till alla rektorerna på ovannämnda skolorna. I kommun 1 har varje skola två rektorer, förutom en av skolorna, som har tre rektorer. I kommun 2 har varje gymnasieskola en rektor. Enkäterna skickades alltså till tolv rektorer med ett missivbrev där syftet med undersökningen förklarades. Svarstiden sattes till två veckor. Enkäterna skickades iväg elektroniskt utan några inledande kontakter via telefon.

Efter två veckor hade inga svar från skolorna kommit. En påminnelse skickades ut varpå jag fick ett svar. Jag valde dock bort denna skola från undersökningen eftersom undervisningen i svenska som andraspråk där bedrivs på IVIK¹ och skolan därför inte var av primärt intresse för min undersökning. Efter ytterligare en påminnelse kom ett svar från kommun 2 där en rektor meddelade att de på grund av tidsbrist inte ansåg sig ha tid att medverka i undersökningen.

Efter ytterligare en vecka började jag söka personlig kontakt med rektorerna som fortfarande inte meddelat sig på något sätt och fick till slut kontakt med två rektorer i var sin kommun som visade intresse att delta i studien. I kommun 1, skola 1, fick jag efter rektorns rekommendation och godkännande snabbt kontakt med en av andraspråkslärarna som fick i uppdrag att kontakta två elever på skolan och boka tider för intervjuer. I kommun 2 dröjde dock kontakterna så länge att jag kände mig tvungen att vända mig till ytterligare en kommun där jag snabbt fick tider för intervjuer. Denna kommun kommer att betecknas som kommun 2 (och skola 2) i den fortsatta delen av uppsatsen. Skolan i kommun 2 gränsar till skola 1 och har 1300 elever. Undervisningen i svenska som andraspråk sker i samarbete mellan ungdomsgymnasiet och vuxenutbildningen. Även i denna kommun fick en av andraspråkslärarna välja ut två elever som skulle delta i intervjuerna.

Jag har intervjuat två lärare i svenska som andraspråk i kommun 1 samt en lärare i ämnet i kommun 2. Totalt fyra elever, två pojkar och två flickor, har också deltagit i intervjuerna. Att könsfördelningen bland informanterna skulle

¹ IVIK står för *invandrarintroduktion inom det individuella programmet* där undervisningen sker på grundläggande nivå

vara hälften pojkar hälften flickor är inte något syfte i undersökningen, utan det var slumpen som avgjorde detta. En av pojkarna, i kommun 1, deltar inte i någon undervisning i svenska som andraspråk medan resten av elevinformanterna gör det. En av flickorna, från kommun 1, deltar i svenska som andraspråk B (SVA1202) och ungdomarna från kommun 2 deltar i A-kursen (SVA1201). Totalt har alltså sju informanter gett sin syn på ämnet svenska som andraspråk i undersökningen.

3.3 Datainsamlingsmetoder

I följande avsnitt beskriver jag de metoder, enkäter och kvalitativa intervjuer, som jag använt för att samla in material till min undersökning.

3.3.1 Enkät

Syftet med den enkätundersökning som jag har använt i denna studie har varit att samla in bakgrundsmaterial inför den kvalitativa delen av undersökningen. Med hjälp av enkätsvaren hade jag syftet att hitta två skolor där undervisningen hade organiserats på olika sätt beträffande tider för undervisningen, antal timmar undervisning, om undervisningen sker parallellt med undervisningen i svenska osv. Frågorna i enkäten (bilaga 2) har ett syfte att undersöka de faktiska förhållandena i de tillfrågade skolorna och varierar mellan öppna frågor och frågor där svarsalternativ anges (ja/nej). Vissa av frågorna har också syftet att ge annan viktig information om skolan inför intervjuerna, t.ex. lärarnas behörighet och hur ungdomar och föräldrar informeras om möjligheten att välja svenska som andraspråk i skolan. På grund av det bortfall som jag har nämnt tidigare har jag inte kunnat göra ett urval av skolor utifrån enkäterna som jag hade hoppats att få göra, men dessa har ändå gett mig värdefull information inför den kvalitativa delen av undersökningen. Båda skolor som har deltagit i min undersökning har svarat på enkäten.

Redovisningen av enkätsvaren finns att läsa i del fem under rubriken ”organisationsmodell”. Frågorna som har att göra med organisationsmodellen har jag även diskuterat med de lärare som deltagit i intervjuerna.

3.3.2 Kvalitativa intervjuer

Med hjälp av kvalitativa intervjuer har jag velat undersöka informanternas föreställningar om ämnet svenska som andraspråk och vad som ligger till grund för deras attityder till ämnet. Till dessa intervjuer har jag använt de diskussionsunderlag som finns i bilaga 3 (för lärare) och bilaga 4 (för elever).

Diskussionsunderlagen är formade som påståenden där informanterna ska placera sin egen åsikt utmed skalan ”instämmer inte alls – värde 0” till ”instämmer helt – värde 10” utifrån hur väl varje påstående stämmer med deras egna uppfattningar. Tanken med den här typen av utformning är att jag som samtalsledare ska kunna ha möjlighet att ställa ytterligare frågor och inbjuda informanterna till att berätta mer om varför de håller med eller inte håller med om påståendena.

Jag har träffat varje informant var för sig. Alla intervjuerna spelades in och jag informerade muntligen informanterna om att de när som helst hade rätt att avbryta samtalet. Jag hade också skickat ett brev hem till de minderåriga elevernas föräldrar där de informerades om studien och att deras barn skulle vara anonyma i den rapport som skulle skrivas. Föräldrar skulle också skriftligen godkänna att deras son/dotter fick medverka i studien.

Varje intervju inleddes med en kort beskrivning av undersökningen och några inledande frågor om informanten. Vid intervjutillfällena fick informanterna inte tillfälle att först titta igenom påståendena utan varje påstående behandlades var för sig i intervjun. Tanken var att de inte skulle tänka på varje påstående för länge utan ge sitt svar så spontant som möjligt. I diskussionen använde jag mig mest av sonderande frågor (Kvale 2007:124) men även direkta frågor som t.ex. ”Vad tycker du om...?”. Intervjuerna avslutades med en fråga om informanten hade mer att tillägga som hon/han inte fått tillfälle att säga tidigare. Efter avslutade intervjuer transkriberades intervjuerna delvis.

3.4 Etiska aspekter

Frågor om konfidentialitet handlar om informanternas rätt att förbli anonyma i en undersökningssituation. Enligt Kvale måste en forskare reflektera över konsekvenserna av det dilemma som uppstår mellan den vetenskapliga undersökningssituationen och bevarandet av informanternas anonymitet (Kvale 1997: 9). De skolor som har ingått i denna studie informerades därför om syftet med undersökningen och intervjuerna och de berörda rektorerna har varit medvetna om att lärare och elever från deras skolor deltagit i arbetet som informanter. De elever som är under 18 år har före intervjutillfällena fått ett brev hem till föräldrarna (bilaga 4) som sedan returnerat dem ifyllda med sitt godkännande. I samband med intervjuerna har varje deltagande elev och lärare blivit informerade om hur de och skolorna skulle presenteras i rapporten och att de skulle vara anonyma. Både lärarnas och elevernas namn är fingerade i uppsatsen, vilket även Kvale anser vara en viktig del av den dokumentation som är en del av forskningen (Kvale 1997: 9). Alla deltagarna har även informerats om att de när som helst under intervjuns gång hade rätt att avbryta samtalet (Kvale 1997:107) eller i efterhand komma med ytterligare information om de så önskade.

4. Svenska som andraspråk i gymnasieskolan

Ämnet svenska som andraspråk har funnits som ett eget ämne i gymnasieskolan sedan 1990, men det var först 1995 som ämnet blev likställt med svenska. Sedan dess har ämnets berättigande i skolan diskuterats av många forskare och som deras forskning har visat, är det inte alltid säkert att ämnet fungerar i skolan på det sätt som bäst gynnar eleverna i deras språkutveckling. I följande stycken kommer en kort sammanfattning om vad skolans styrdokument säger om ämnet samt en kort genomgång om lärarens roll i andraspråkutvecklingen.

4.1 Styrdokumentet

4.1.1 Gymnasieförordningen

I Gymnasieförordning 5 kapitel 2§ regleras andraspråkselevernans rätt till ämnet svenska som andraspråk i stället för svenska ”om eleven behöver och önskar det” (Gymnasieförordningen:131). I samma förordning fastställs att om en elev väljer att läsa svenska som ett kärnämne kan hon läsa svenska som andraspråk inom ramen för individuellt val.

4.1.2 1994 års läroplan för de frivilliga skolformerna, Lpf 94

I läroplanen för de frivilliga skolformerna (Lpf 94) står det att skolan har ett ansvar att anpassa undervisningen efter elevernas förutsättningar och behov och att ta hänsyn till att elevernas kunskapsnivå varierar (Lpf 94:4). Skolan har ett speciellt ansvar för de elever som har svårigheter att uppnå de mål som Skolverket har satt upp för varje kurs.

Det ansvar som rektor har som pedagogisk ledare för verksamheten handlar bl.a. om att organisera utbildningen så att den i möjligaste mån möter de önskemål och behov som eleverna har ”så att återvändsgränder i studiegången undviks” (Lpf 94:16). Vidare är det rektorns ansvar att se till att lärarpersonalen ”får möjligheter till den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt skall kunna utföra sina uppgifter” (Lpf 94:16). Rektor ansvarar även för att se till att eleverna får möjlighet att få den vägledning som de behöver för att kunna välja rätt bland de kurser som man erbjuder på en skola (Lpf 94:17).

4.1.3 Kursplanen i svenska som andraspråk

Kursplanen i svenska som andraspråk syftar till att konkretisera och fördjupa de riktlinjer som Utbildningsdepartementet bestämt ska gälla för den svenska skolan. Syftet med ämnet i gymnasieskolan är bl.a. följande:

att elever med ett annat modersmål än svenska skall få möjligheter att utveckla god förmåga att kommunicera muntligt och skriftligt på svenska
att stödja den speciella inlärningsprocess som tillägnandet av ett andraspråk innebär
att hjälpa eleverna till en vid och varierad språkutveckling (Skolverket 2000:1)

I kursplanen poängteras språkets betydelse för elevernas kunskapsinhämtande och kunskapsutveckling och att skolan har ett ansvar ”att skapa goda möjligheter för elevernas språkutveckling” (Skolverket 2000:1). Språkets roll i elevernas socialisation är också viktig och enligt kursplanen ska eleverna genom studier i svenska som andraspråk känna sig mer delaktiga i livet i Sverige.

Under rubriken ”mål att sträva mot” anges den inriktning som skolans arbete inom ämnet svenska som andraspråk ska ha. Där kan man bl.a. läsa att andraspråkseleverna ska ges möjlighet att utveckla förmågan ”att reflektera över sin tvåspråkighet” (Skolverket 2000:1), jämföra sin egen kultur med den svenska samt lära sig om hur andraspråksinläringen går till för att själv kunna påverka sina studier.

I kursplanen slås också fast att det tar tid att lära sig ett nytt språk. De kontrastiva (jämförande) inslagen i ämnets uppbyggnad har till syfte att hjälpa elevernas utveckling av additiv tvåspråkighet, vilket enligt Börestam & Huss (2001:47) innebär att man försöker behålla en jämvikt mellan modersmålet och andraspråket så att elevens modersmål inte behöver ersättas av ett annat språk. Enligt Skolverket ska den språkutvecklande undervisningen följa ”en cyklisk progression” (Skolverket 2000:3), vilket innebär att ämnet inte kan delas upp i moment som bygger på varandra utan undervisningen ska kontinuerligt bygga upp och utvidga elevernas språkliga kunskaper.

4.2 Lärarens roll i andraspråksutvecklingen och behovet av ämnet svenska som andraspråk i skolan

Det är ett välkänt faktum för alla som arbetar inom skolan att undervisningen i svenska som andraspråk ofta bedrivs av lärare med ringa teoretiska kunskaper eller t.o.m. helt utan någon utbildning i ämnet. Lärarens kunskaper i ämnet han/hon undervisar i är helt avgörande för elevernas studieresultat, och Hyltenstam (2003:9) menar att man i Sverige ännu inte lyckats med att nå fram med kunskaperna i svenska som andraspråk till den nivå där de gör nytta, dvs.

skolorna och eleverna. För att kunna genomföra undervisning och bedöma en andraspråkselevs språkliga utveckling krävs enligt Hyltenstam stort kunnande, och utan kunskaper i t.ex. hur andraspråksutvecklingen går till har läraren ingen möjlighet att stödja eleven i hennes/hans språkutveckling på ett adekvat sätt, vilket enligt Hyltenstam har ”negativa konsekvenser för den långsiktiga språk- och kunskapsutvecklingen” (2003:10). Han poängterar allvaret i detta genom att säga att andraspråkselevernas framtid, både när det gäller utbildning och arbete, kan vara avhängig av om de får kvalificerad undervisning i svenska som andraspråk eller inte (Hyltenstam 2003:11).

Det finns ytterligare en fara med att bedöma en andraspråkselev utifrån modersmålsnormen, enligt Hyltenstam, och det är att skolan försöker hjälpa individen genom att sätta in felaktiga stödåtgärder, oftast inom ramen för specialpedagogik. Elevernas svårigheter kanske beror på språkutveckling, inte lässvårigheter (Hyltenstam 2003:10).

Vikten av andraspråklärares yrkeskompetens betonas även av Bergman som menar att läraren måste ha kunskaper i andraspråksutveckling för att ”kunna dra de rätta slutsatserna av elevernas trevande försök att göra det nya språket till sitt eget” (Bergman 2003:35). Hon menar också att det är viktigt att andraspråkseleverna får vara i egna grupper för att läraren ska kunna utnyttja de naturliga tillfällen som uppkommer i klassrumssituationer till att undervisa om språkliga strukturer.

Bergman (2003:35) anser det också av vikt att andraspråkseleverna möter kompetenta lärare som utmanar eleverna med tankemässigt krävande uppgifter som i sin tur ställer högre krav på språk. Enligt henne är det viktigt för andraspråkseleverna att känna att deras språk duger, trots de brister det innehåller, och att det inte betyder att de är dumma när deras språk inte riktigt uppnår samma nivå som deras svenskspråkiga kamraters (Bergman 2003:36).

Bergman menar också att många barn i Sverige, trots att de är födda här, inte har de baskunskaper i svenska språket som de skulle behöva i skolan (2003:41). Hon skriver att om skolorna inte har personal med kunskaper i andraspråksutveckling blir invandrarbarnen ofta missbedömda eftersom bedömningen görs utifrån målspråksnormen med en helt annan bas än den som gäller för andraspråkselever (Bergman 2003:41). Att bedriva egen undervisning i ämnet svenska som andraspråk av utbildade lärare är därför viktigt för att dessa elever ska kunna utvecklas i sitt andraspråk maximalt.

5. Resultat

Jag har valt att redovisa resultaten från min undersökning genom att presentera skolorna var för sig. Först presenterar jag skola 1 och sedan skola 2 med följande innehåll: allmän information, organisationsmodell för svenska som

andraspråk, lärarintervjuer och elevintervjuer. Redovisningen kommer att avslutas med en kort sammanfattning.

5.1 Skola 1

Skola 1 är en gymnasieskola med totalt 812 elever. Ca 60 av dessa har annat modersmål än svenska och drygt hälften av denna grupp, 35 elever, deltar i undervisningen i svenska som andraspråk, som erbjuds till alla med ett annat förstaspråk än svenska. Hur erbjudandet når eleverna är något oklart eftersom det inte finns någon på skolan som har ansvaret för ämnet, utan eleverna som till slut hamnar i svenska som andraspråksundervisningen har antingen valt det från början eller på rekommendation av olika lärare på skolan. Inget informationsmaterial om ämnet finns på skolan.

Organisationsmodell

Två lärare arbetar med svenska som andraspråk på skola 1. Ingen av dem har utbildning i ämnet men de är utbildade lärare i svenska. Vilka lärare som undervisar i ämnet varje läsår bestämd av lärarna i svenskläraarnas arbetslag.

A-kursen pågår över två terminer liksom B-kursen, och undervisningen i båda kurserna sker samtidigt som andraspråkselevernans klasskamrater har svenska. När elever med svenska som andraspråk börjar på skolan placeras de alla i samma klass på respektive program (t.ex. alla på samhällsvetenskapliga programmet hamnar i klass A osv.), vilket gör det möjligt att samordna undervisningen så att den kan pågå parallellt för båda elevgrupperna, men i skilda lektionssalar. A-kursen pågår under två terminer med 120 minuter i veckan fördelade över två tillfällen, medan B-kursen går över tre terminer med 100 minuter fördelade över två tillfällen i veckan. Undervisningen i A-kursen sker på eftermiddagar och i B-kursen på förmiddagar.

Lärarintervjuer

I de kommande avsnitten kommer jag att redogöra för resultaten i de lärarintervjuer som jag har genomfört på skola 1.

Ann-Marie

Ann-Marie har arbetat med ämnena svenska, svenska som andraspråk och geografi under sex år på skolan. Hon är utbildad lärare i svenska och geografi, men har ingen formell utbildning i svenska som andraspråk. Hon upplever inte direkt att hon är en tillgång på sin arbetsplats som lärare i svenska som andraspråk när det gäller andra lärare, men däremot tror hon att hon är det för

sina andraspråkselever. När eleverna kommer till henne säger de ofta att ”här får man vara som man är” (band 1:21). Senare berättar hon om den tillfredsställelsen hon ofta känner efter lektionerna, även om eleverna ibland kan vara oerhört intensiva och jobbiga. Hon berättar att eleverna ofta kommenterar att andra lärare pekar på deras brister i språket, eller till och med visar detta genom att rynka på näsan åt dem. Samtidigt kan det också hända att hon får frågor som ”Måste hon/han verkligen läsa svenska som andraspråk?” från lärare som hänvisar till elever som de anser vara språkligt duktiga. Ann-Marie tolkar sådana frågor som brist på kunskap om ämnet och passar då på att berätta om kurserna i svenska som andraspråk och att det också finns betygssteg i dem, precis som i svenska. När andra lärare på skolan blir erbjudna att ha svenska som andraspråk är det ingen som nappar, utan Ann-Marie blir ofta den som håller i ämnet tillsammans med en kollega. Uppskattning är dock något av en bristvara i skolan i största allmänhet, menar Ann-Marie.

Ämnet svenska som andraspråk har ingen egen ekonomi på skolan utan sorterar under ämnet svenska, och Ann-Marie känner inte att hon har mött några svårigheter att köpa in det material hon behöver för sin undervisning i ämnet. Några utvecklingsbehov har hon inte reflekterat så mycket över, berättar Ann-Marie.

När elever med svenska som andraspråk söker till skolan placeras de in i vissa klasser på varje program från början, vilket underlättar organisationen av andraspråksundervisningen. Därför kan undervisningen i svenska som andraspråk ske parallellt med svenska. Detta fungerar bra på skolan, menar Ann-Marie.

Många invandrarelever tror att om de läser svenska som andraspråk innebär det begränsningar senare i arbetslivet eller i studier och därför väljer inte alla ämnet i skolan. Alla elever har inte heller varit medvetna om att det finns ett alternativ för dem. Det råder alltså en stor okunskap om ämnet och vissa elever har också en låg ambitionsnivå när det gäller svenska som andraspråk. Bland dessa elever har ämnet låg status, men bland andra har ämnet hög status. Det finns gruppbildningar på skolan och invandrareleverna bildar grupper för sig själva och skapar på detta sätt en viss segregation.

Ann-Marie påpekar vikten av kollegialt stöd i det gemensamma arbetet i ämnet svenska som andraspråk för att man ska kunna utveckla ämnet, i synnerhet när många verksamma lärare i ämnet inte är behöriga. Detta skulle också höja ämnets status i skolan och hjälpa lärarna på skolorna att marknadsföra ämnet både hos elever och hos andra lärare. Ann-Marie tror att svenska som andraspråk hjälper eleverna att utvecklas i alla skolans ämnen. Det händer någon gång ibland att andraspråkseleverna kommer till henne med frågor om sådant som de mött i andra kurser men ändå är det relativt sällan sådana frågor ställs när hon träffar eleverna. Hon menar att alla lärarna oavsett ämne har ett ansvar för elevernas språkliga utveckling men att ämnet svenska och svenska som andraspråk kanske har ett huvudansvar. Något samarbete mellan lärarna i

svenska som andraspråk och de olika kurserna sker mycket sällan, även om detta vore önskvärt. Det händer däremot att en del lärare kontaktar Ann-Marie när de anser att andraspråkselevernas språkliga produktion, först och främst när det gäller skrivande, är mycket bristfällig.

Ann-Marie anser att alla elever med svenska som andraspråk bör erbjudas möjlighet att läsa svenska som andraspråk men hon vet inte riktigt hur detta går till på skolan. Något informationsmaterial om ämnet finns inte på skolan men Ann-Marie ser fördelar med ett sådant material. Mer information om ämnet skulle både sprida kunskap om ämnet och höja ämnets status, menar hon. Detta gäller både lärarpersonal och elever.

Ann-Marie kan inte se några direkta fördelar med att läsa både svenska och svenska som andraspråk. Det blir bara ”tårta på tårta” (band 1:523) om de ska läsa båda kurserna, säger hon. Ann-Marie tror inte att ämnet svenska som andraspråk i sig är segregering utan det finns andra saker i skolan som gör att andraspråkseleverna känner sig segregerade. Att slopa ämnet i skolan tror inte Ann-Marie skulle vara en bra lösning utan det är viktigt att alla eleverna får möjlighet att höja sin språkliga nivå. Detta kan enligt henne inte ske om man försöker blanda ihop alla eleverna i en grupp.

Ann-Marie känner sig ofta otillräcklig och att hon har ett stort behov av fortbildning, i synnerhet eftersom hon inte alls har någon utbildning i ämnet svenska som andraspråk. Även skolledningen skulle enligt Ann-Marie behöva öka sin förståelse av ämnet eftersom de verkar tro att bara man har utbildning i svenska kan man undervisa i svenska som andraspråk. Att behöva ta ansvar för ett ämne som man inte riktigt känner sig hemma i tycker Ann-Marie är jobbigt. Hon ställer sig även positiv till nätverksträffar i ämnet i regionen och tycker att hon har ett stort behov av utbyte med andra lärare som arbetar med ämnet.

Martin

Martin är den andra läraren i skola 1 som arbetar med svenska som andraspråk. Han är utbildad lärare i svenska, geografi och engelska, men arbetar nu med svenska och svenska som andraspråk i skolan. Martin är även engagerad i stödundervisningen på skolan. Han saknar formell behörighet i svenska som andraspråk.

Martin börjar med att klargöra att han är väldigt skeptisk till ämnet svenska som andraspråk och att han hellre skulle vilja arbeta för att ta bort ämnet, men att han samtidigt kanske är en av de lärarna på skolan som förstår dessa elever bäst genom att han själv har invandrarbakgrund. Hans far kom till Sverige som flykting efter kriget och Martin fick under sin uppväxt känna av det utanförskap som även dagens invandrare känner.

Påståendena om ämnets status på skolan kommenterar Martin genom att säga att inga andra lärare på skolan än han och kollegan Ann-Marie vill ha ämnet. Han tror att även andraspråkseleverna på skolan ser på ämnet svenska som

andraspråk som ett lågstatusämne genom att de betraktar lektionstimmarna som möten med sina invandrarkompisar och inte verkar ta studierna på allvar. Martin anser att andraspråkseleverna själva bidrar till segregering på skolan genom att sticka ut i skolmiljön. Han menar att de gör detta genom att umgås i grupper och bete sig högljutt och skräpa ner. De är enligt Martin också de enda eleverna på skolan som har tid att umgås på detta sätt. De andra eleverna går på sina lektioner. Att blanda eleverna med invandrarbakgrund med svenska elever skulle enligt Martin vara bättre för deras språkutveckling än att ha dem i separata grupper i svenska som andraspråk. Enligt honom har andraspråkseleverna också den uppfattningen att ett VG i svenska skulle ge ett MVG i svenska som andraspråk, dvs. att det är lättare att få högre betyg i svenska som andraspråk än i svenska. Martin anser att betygskriterierna stödjer detta resonemang eftersom det står där att man ska ta hänsyn till andraspråkselevernas språkliga bakgrund när man sätter betyg.

Det enda som enligt Martin skulle tala för att behålla ämnet svenska som andraspråk i skolan är att invandrareleverna kommer från en annan kultur och saknar samma referensramar som de svenska eleverna och att ämnet svenska som andraspråk skulle kunna arbeta för att utjämna dessa skillnader. En bra och välorganiserad stödverksamhet för andraspråkseleverna tycker Martin skulle gagna dessa elever bäst. Det är då ämnet skulle ha ett berättigande i skolan. Många elever på gymnasiet har ju fått för sig att de ska klara av allt skolarbete själv, menar Martin, och då blir det tufft att uppnå de höga betyg som många trots allt vill få. Om lärarna hade möjlighet att se elevernas skolsituation som en helhet skulle detta även höja hela skolans status hos eleverna, tror Martin. Han uttrycker i detta sammanhang oro över den allmänna utvecklingen i samhället som enligt honom bidrar till att skapa sämre förutsättningar för ungdomarna att klara av skolan och därmed även förbereda dem inför vuxenlivet

Martin tror att det finns en trend i skolan i största allmänhet som innebär att man producerar texter men där språkutvecklande arbete inte får så stort utrymme. Texterna har blivit snabba klipp och man ersätter ofta texterna med bilder. Han ser det ”avskalade språket” (band 2:125) som ett stort problem överallt i skolan och det blir också därför svårt att se de språkutvecklande ingredienserna i skolarbetet.

Alla elever med svenska som andraspråk bör inte ges möjlighet att läsa ämnet i skolan, menar Martin. Han berättar att han senast i år lyckats få några duktiga och språkligt välutvecklade elever att byta från svenska som andraspråk till svenska. Han anser inte att eleverna och deras föräldrar själva har tillräckliga kunskaper i ämnet för att fatta beslut om vilket svenskämne ungdomarna ska läsa i skolan. Han menar att det finns en mängd olika faktorer som påverkar deras val, bl. a. kompisarna och förhoppningarna om högre betyg. Han anser att duktiga andraspråkselever förlorar på att läsa svenska som andraspråk och därför bör skolans personal testa elevernas språkliga kunskaper och avgöra vilket ämne eleverna ska läsa. Eleverna har idag för stor frihet att själv avgöra någonting

som de flesta inte på egen hand kan fatta beslut om, menar Martin. De jämförelsevis högre kraven inom ämnet svenska skulle på ett bättre sätt hjälpa andraspråkseleverna att utveckla sin svenska.

Möjligheten att läsa både svenska och svenska som andraspråk tror Martin är en bra idé, eftersom det då skulle innebära mer träning i svenska för dessa elever. Utifrån den organisation som gäller på skola 1 är detta dock omöjligt i dagsläget, men Martin ser detta allmänt som ett bra alternativ för elever med invandrarbakgrund.

Martin ser positivt på ett informationsmaterial om ämnet svenska som andraspråk och han menar att det skulle också innebära att han tillsammans med kollegan Ann-Marie skulle tvingas att gå igenom vad som utmärker ämnet. Skolledningen har dock inte initierat framtagandet av ett sådant material och därför har inte heller lärarpersonalen kommit att tänka på det tidigare. Materialet skulle också ge föräldrarna bättre insikt i ämnet och mer kunskap om vad som skiljer det från modersmålssvenskan.

Martin håller med om att svenska som andraspråk är segregering för eleverna i skolan, men att införa ett nytt, utvidgat svenskämne låter för honom som "byråkratflum" (band 2:238). Däremot anser han det viktigt att man justerar betygskriterierna för att ta hänsyn till andraspråkselevernas speciella utgångspunkt och bortser från vissa saker, t.ex. språkliga missar som man inte skulle acceptera när det gäller svenska elever.

När det gäller frågan om utbildning känner Martin att han inte har något annat val än att respektera innehållet i lärarutbildning och anser att om man har ämneslärare i svenska som andraspråk ska dessa också utbildas i ämnet. Lärare utan ämnesutbildning bör enligt honom inte anställas eller kallas till att hålla i kurserna. Han anser själv att han fungerar rätt så bra i sin roll som andraspråklärare, men han känner samtidigt behov av vidareutbildning inom ämnet. Han hyser inga tvivel på att utbildningen i ämnet inte skulle ge honom värdefull kunskap i arbetet med eleverna. Martin avslutar intervjun med att påpeka att det är viktigt att prata om andraspråkselevernas skolsituation. Det är viktigt att bekämpa utanförskap och främlingsfientlighet som många elever med utländsk bakgrund känner i skolan och i samhället i allmänhet. Han tror att det bästa sättet att göra detta är att föra samman olika typer av elever i stället för att separera dem från varandra.

Sammanfattning av lärarintervjuerna

Både Ann-Marie och Martin är överens om att ämnet svenska som andraspråk har låg status bland andra lärare på skolan. Detta kommer till uttryck på olika sätt, bl.a. genom att inga andra lärare verkar intresserade av att undervisa i ämnet (erbjudandet att undervisa i ämnet går ut till alla lärare eftersom ingen på skolan har ämnesbehörighet) eller genom att vissa lärare tror att ämnet är ett stödämne som förbereder andraspråkseleverna inför deras studier i svenska.

Ingen av de intervjuade lärarna uppfattar sig själva i sin andraspråkslärarroll som någon större tillgång på skolan i stort, men båda två har tidvis känt sig uppskattade genom att de fått höra positiva kommentarer från sina elever. Lärarna uppger också att många elever anser att det vore bättre för dem att läsa svenska i stället för svenska som andraspråk, och att ämnet har låg status bland de flesta eleverna på skolan.

Informationsmaterial i ämnet saknas i skola 1, men lärarna är eniga om att ett välgenomarbetat informationsmaterial skulle kunna förbättra ämnets ställning och status hos både kollegor, elever och deras föräldrar. Ett sådant material skulle också kunna resultera i att flera andraspråks elever väljer att läsa svenska som andraspråk på gymnasiet.

Martin uttrycker sig avvikande om själva ämnet svenska som andraspråk genom att han egentligen är för att ta bort ämnet helt och hållet. Han anser inte att invandrareleverna har någon fördel av att läsa svenska som andraspråk. Han anser att det skulle vara en fördel för eleverna att läsa både svenska och svenska som andraspråk eftersom principen om andraspråk är segregering. Ann-Marie uttrycker sig däremot mer positivt om svenska som andraspråk och anser att det är viktigt för eleverna utifrån deras speciella språkutvecklingsbehov. Hon tycker inte om tanken att svenska och svenska som andraspråk ska bli hopslagna till ett ämne.

Både Martin och Ann-Marie är nöjda med den organisationsmodell som de har på skola 1 där man har utgått från tanken om parallell undervisning för båda svenskämnen. På detta sätt kan de erbjuda andraspråks eleverna undervisning i svenska som andraspråk utan att dessa behöver välja bort något annat ämne eller komma till undervisningen utanför det ordinarie skolschemat.

Elevintervjuer

I följande avsnitt kommer jag att redovisa resultaten från de intervjuer som jag har genomfört med två elever på skola 1.

Seif

Seif som går i skola 1 är en 17-årig pojke som går på det samhällsvetenskapliga programmet i år 1 och han har valt att inte läsa svenska som andraspråk. Hans föräldrar kommer från Syrien men han är född och uppvuxen i Sverige. Hans förstaspråk är arabiska men i hemmet talas både arabiska och svenska. I grundskolan deltog Seif i svenska som andraspråk fram till och med årskurs 3 men efter det har han alltid läst svenska i skolan. Han säger under intervjun att han inte känner behov av undervisning i svenska som andraspråk utan han klarar sig lika bra i svenskundervisningen. Han anser dock att undervisningen i svenska som andraspråk verkar ha en bra kvalitet på skolan och att de som deltar

i undervisningen nog får hjälp även i andra ämnen genom den svenskundervisning de deltar i.

Seif anser inte att ämnet har hög status bland eleverna i skolan och tycker att frågan i sig är känslig. Han känner att invandrarna på skolan är lite segregerade och att det beror både på att det finns grupperingar på skolan genom att andraspråkseleverna håller ihop och att de läser svenska som andraspråk i andra klassrum än sina klasskamrater, även om undervisningen sker parallellt. Själv anger Seif att han umgås med både svenska elever och invandrarelever och känner sig personligen ganska neutral i frågan. När han umgås med svenskarna blir han dock kallad "svenne" av invandrareleverna och "blatte" av svenskarna när han umgås med invandrareleverna. Men enligt Seif är det mest på skoj och han känner ingen kluvenhet i detta.

Seif berättar att han aldrig erbjudits möjligheten att läsa svenska som andraspråk och han har aldrig heller känt att han behandlats avvikande av några lärare på skolan på grund av att han inte har svenska som modersmål. Han ställer sig neutral i frågan om ämnet svenska skulle ge honom bättre förutsättningar att klara universitetsstudierna. Eftersom han inte har deltagit i undervisningen i svenska som andraspråk känner han inte att han kan yttra sig säkert om innehållet i kurserna, men han tror att undervisningen i svenska som andraspråk är god och att om han själv deltog i ämnesundervisningen skulle han säkert inte få sämre kunskaper än vad han får nu. Han tror inte heller att det är lättare att få högre betyg i svenska som andraspråk än i svenska, även om han ibland hört några personer prata om det bland eleverna. Hans erfarenhet är dock att de av hans klasskompisar som deltar i andraspråksundervisningen skulle klara sig lika bra i svenska.

Att läsa både svenska och svenska som andraspråk parallellt tycker Seif verkar dumt, men han anger också att om någon elev gör väldigt bra ifrån sig i svenska som andraspråk kanske hon/han skulle kunna fortsätta läsa svenska. Seif anser dock att ämnet svenska som andraspråk är ett viktigt ämne i skolan, även om han själv var lite skeptisk till ämnet när han själv gick i grundskolan. Ämnet behövs och är viktigt för dem som kommer till Sverige och behöver utveckla sitt språk innan de kan delta i undervisningen i svenska. Idén om ett gemensamt svenskämne för alla i skolan kan vara bra, enligt Seif, men det kan också vara så att svenska som andraspråk verkligen behövs för elever som inte kan så mycket svenska. Skillnaden mellan de infödda svenskarna och invandrarna skulle vara alltför stor när det gäller kunskaperna i svenska, och han ser inte situationen med två lärare i klassrummet som en särskilt bra lösning utan tycker att det skulle öka känslan av utanförskap. Seif avslutar med att säga att tanken på ett gemensamt men utvidgat svenskämne i skolan är "en smart idé fast en dum idé" (band 3:307).

Leyla

Leyla som går i skola 1 är 18 år och född och uppvuxen i Sverige. Hennes föräldrar är kurder från Turkiet och Leylas förstaspråk är kurdiska. Hon går samhällsvetenskapliga programmet i årskurs 2 och deltar i undervisningen i svenska som andraspråk B. Hon talar alltid kurdiska med sina föräldrar, men svenska med sina syskon. Hon har alltid läst svenska som andraspråk i skolan, även om hon alltid skulle ha kunnat välja svenska.

Leyla är väldigt tydlig med att uttrycka sin åsikt om att ämnet svenska som andraspråk är ett mycket viktigt ämne för henne i skolan och att hennes kunskaper i svenska språket utvecklas mer genom detta ämne än om hon läste svenska. Hon känner att hon har så pass mycket kurdiska i sin omgivning att hon behöver andraspråksperspektivet i skolan. När hon jämför sina språkkunskaper i kurdiska och svenska talar hon om att hennes svenska är mycket starkare än kurdiska, framför allt när det gäller att skriva.

Leyla betonar särskilt betydelsen av att skaffa sig ett stort ordförråd, något som hon får hjälp med i svenska som andraspråk. Detta hjälper henne mycket även i andra ämnen, och det händer att hon förstår vissa saker bättre i andra ämnen än hennes svenska klasskamrater. Hon känner att hon får mycket bättre förklaringar av sin lärare i svenska som andraspråk än hon får från de andra lärarna, vilket hon ser som någonting mycket positivt. Leyla tror att detta beror på att lärarna i svenska som andraspråk har en annan syn på och förståelse för invandrarelevernas språksituation och också är mer vana vid att förklara ord på ett bra sätt. Hon känner att hon under dessa lektioner vågar ställa frågor och att hon där får möjlighet att diskutera många olika saker, inte bara det som handlar om språket.

När det gäller ämnets status på skolan menar Leyla att hon inte märkt några negativa tendenser. Hon berättar att hon tror att om hon efter gymnasiet behöver söka arbete och arbetsgivare ser att hon gått i svenska som andraspråk skulle en annan person med svenska prioriteras, men hon tänker inte så mycket på det utan menar i stället att det viktigaste är att hon lär sig. Hon berättar också om en klasskamrat som valt svenska i gymnasiet och att denna kompis nu ångrar sitt val på grund av att hon känner att hon inte lär sig lika mycket i svenska som hon skulle ha gjort i svenska som andraspråk. Leyla tror att det kan vara så att andraspråkseleverna inte vågar ta för sig lika mycket i klasser med svenska elever när de känner att de inte kan lika mycket och att de inte kan lära sig lika mycket av de grundläggande färdigheterna i språket när de väljer ämnet svenska i stället för svenska som andraspråk.

Trygghet är också någonting som Leyla poängterar som en viktig aspekt och hon berättar att hon känner sig trygg med de andra eleverna i svenska som andraspråk och kan diskutera på ett friare och bättre sätt, vilket också bygger upp hennes självförtroende. Leyla berättar också om den skillnad som hon upplever finns mellan svenska och svenska som andraspråk och hon menar att

hon gör mer i sin kurs än hennes klasskamrater gör i svenska. Hon känner sig fullt tillfreds med den utbildning som hon får i svenska som andraspråk och tror att det ska gå bra för henne att läsa svenska C nästkommande läsår. Hon är också tillfreds med skolans organisation av ämnet, men tror inte att det skulle kännas lika enkelt att välja svenska som andraspråk om hon skulle behöva avstå från något annat ämne för det.

Leyla tror att det kan vara lite lättare att få högre betyg i svenska som andraspråk, men det handlar om att eleverna i kursen får mer hjälp än de som läser svenska, inte om att kraven som lärarna ställer är lägre. Hon menar också att eftersom man arbetar mer med baskunskaperna i svenska som andraspråk utvecklas man också mer språkligt och blir säkrare i både tal och skrift. Vissa elever kan nog uppleva ämnet som segregering, men att ta bort ämnet och införa ett nytt gemensamt ämne tror inte Leyla är någon bra idé. Hon kan för sin del inte tänka sig läsa något annat svenskämne än svenska som andraspråk och hon är mycket stolt över att få delta i den undervisningen.

Sammanfattning av elevintervjuerna

Båda elevinformanterna från skola 1 är födda i Sverige. En av dem deltar i undervisningen i svenska som andraspråk medan den andra har valt att inte göra det utan läser svenska. Undervisningen i svenska som andraspråk pågår samtidigt som undervisningen i svenska, vilket båda två informanterna tycker är mycket bra. Leyla som deltar i undervisningen påpekar under intervjun att om organisationen av ämnet såg annorlunda ut, dvs. om hon t.ex. skulle vara tvungen att gå till svenska som andraspråk utanför den ordinarie schemalagda tiden skulle det kanske inte vara lika självklart för henne att välja svenska som andraspråk.

Båda eleverna är överens om att idén om två lärare, en svensklärare och en svenska som andraspråklärare, tillsammans i ett klassrum verkar dålig. De anser inte heller att båda svenskämnen ska föras ihop till ett svenskämne i skolan eftersom många andraspråkselever trots allt inte skulle klara av att delta i samma kurser som de svenska eleverna.

Leyla visar ett stort självförtroende och talar mycket frimodigt om sitt eget förhållande till svenska som andraspråk. Hon är mycket positiv till ämnet och har också en bra insikt i sin egen språkliga situation. Även Seif ställer sig positiv till svenska som andraspråk i skolan, även om han själv anser att han klarar av studierna i svenska och känner inte något behov av undervisning i svenska som andraspråk.

5.2 Skola 2

Skola 2 är en gymnasieskola med totalt 1300 elever. På skolan finns ingen uppgift tillgänglig om antalet elever med svenska som andraspråk, men uppskattningsvis är siffran 60-70 elever. Skolan är organiserad som ett kommunalförbund mellan två närliggande kommuner.

Få elever anger önskemål om att läsa svenska som andraspråk i sin ansökan till gymnasiet. Informationsmaterial om ämnet saknas på ungdomsgymnasiet men finns på vuxenutbildningen. Diskussioner om ett informationsmaterial pågår dock i lärararbetslaget, men vem som får ansvaret för informationen och dess spridning är i dagsläget oklart.

Organisationsmodell

Ämnet svenska som andraspråk är en egen enhet på skolan som omfattar både ungdomsgymnasiet och vuxenutbildningen. Rektorn för vuxenutbildningen ansvarar för ämnet och verkar som samordnare mellan olika parter på skolan. Rektorn ingår också i ett nyligen påbörjat samarbete med kommunernas grundskolor för att kartlägga kommande behov av svenska som andraspråk på gymnasiet. Tanken bakom detta samarbete är att kunna möta andraspråkselevernas behov av språkutbildning på ett bättre sätt än vad man gör idag.

Undervisningen i både A- och B-kursen sker i blandade grupper med ungdomar och vuxna, och för närvarande deltar nio ungdomar i A-kursen. Motsvarande siffra för B-kursen är sex elever. I princip måste alla som vill delta i andraspråkutbildningen ansöka om kurserna, men oftast sker intaget efter rekommendationer från svensklärare eller specialpedagoger. Det är vanligt att andraspråkselever börjar läsa svenska men flyttas över till svenska som andraspråk när det visar sig att de får svårigheter att klara kursmålen i svenska. Elevvårdskonferensen fattar det formella beslutet om elevens studieväg och studieplanen skrivs om då ändringar i den sker.

För att få en fast anställning som lärare på skolan krävs genomförd lärarutbildning samt studier i svenska som andraspråk. Två lärare arbetar med svenska som andraspråk på skolan. Båda har utbildning i ämnet, den ena har 60 hp och den andra 90 hp. En lärare undervisar i A-kursen och den andra har både A- och B-kursen. Båda kurserna kan också läsas på ett flexibelt sätt men i dagsläget har inga ungdomselever den studieformen. Den flexibla lärandeformen innebär att den lärarhandledda lektionstiden per vecka minskar men flexibiliteten i fråga om träfftider för gruppen eller individerna ökar.

Både A- och B-kurserna pågår över två terminer och kan påbörjas halvårsvis, antingen i augusti eller i januari. Tidsåtgången för A-kursen är 150 minuter i

veckan och 180 minuter i veckan för B-kursen. Båda två kurserna har träffar endast en gång i veckan under detta läsår. A-kursen pågår på fredag förmiddag när de andra eleverna i skolan har individuellt val, och B-kursen är schemalagd sent på onsdag eftermiddag efter den ordinarie skoltidens slut.

Organisationsmodellen på skolan är relativt ny och man håller på att planera för ett centrum för svenska som andraspråk på skolan där alla elever (både ungdomar och vuxenstuderande) med ett annat förstaspråk än svenska ska ha möjlighet att få hjälp och stöd i sin språkutveckling. Idén innehåller tanken att lärarna i svenska som andraspråk även ska kunna ge stöd åt lärare i andra ämnen på skolan i frågor som handlar om vad det innebär att lära sig på ett andraspråk. Ett ytterligare syfte med centret är att bidra till att öka samarbetet över ämnesgränserna och att få igång tankarna om språkutvecklande arbetssätt i hela skolan.

Läraryntervju

I det kommande avsnittet kommer jag att redogöra för resultaten i den läraryntervju som jag har genomfört på skola 1. Endast en av lärarna som undervisar i svenska som andraspråk har varit tillgänglig för intervjun. Pauser i citat har markerats med /.../.

Sandra

Sandra arbetar som lärare i skola 2 och hon undervisar i engelska, spanska och svenska som andraspråk. Hon har kursen svenska som andraspråk A (blandad grupp med ungdomar och vuxenstuderande) samt några ungdomselever på grundläggande nivå i svenska som andraspråk, dvs. SAS. Sandra känner att eftersom hon är den enda andraspråkläraren på ungdomsgymnasiet vet hon mest om ämnet där, men i arbetslaget (tillsammans med lärarna på vuxenutbildningen) där även andra andraspråklärare ingår känner hon att hon har mycket att lära sig, eftersom det trots allt inte var så länge sedan hon började arbeta med ämnet. Hon började aktivt undervisa i svenska som andraspråk på höstterminen 2005.

Sandra förklarar att hon ofta känner att ämnet svenska som andraspråk är bortglömt bland alla de andra skolämnena, och att hon inte riktigt känner sig som en tillgång i hela skolan. Hon tycker att de andra lärarna skulle behöva få mer information om vad svenska som andraspråk är för ett ämne och att många tror att ämnet är ett stödämne och att andraspråkseleverna ska läsa kurserna i modersmålsvenska efter att de läst svenska som andraspråk. Hon har rätt så ofta hört kommentarer som antyder att invandrareleverna ska skickas iväg till svenska som andraspråk "så fixar de svenskan" (band 4,38) när det egentligen är alla lärarnas ansvar att arbeta med elevernas språkliga utveckling. Sandra anser

att hon får för lite tid med eleverna och att det inte går att ”utföra några mirakel på den lilla tiden” (band 4,43) hon får.

Alla programmen på skolan har fått nerbantade ekonomiska ramar, säger Sandra, så det är klart att det inte finns pengar till allt man skulle vilja göra för att utveckla den pedagogiska verksamheten, vilket är beklagligt i synnerhet när man på skolan har börjat utvecklandet av ett andraspråkscentrum. Ämnet har nu fått några egna klassrum och datorer där det är tänkt att olika språkutvecklande program ska installeras. Tanken är också att eleverna ska få möjlighet att komma till rummen för att arbeta med sina uppgifter eller få hjälp med dem om någon lärare finns tillgänglig.

Sandra upplever inte att ämnet överhuvudtaget har hög status i skolan eftersom det inte heller fungerar administrativt med grupplistor, scheman osv. Många andraspråkselever får inte information om när och var de ska vara utan Sandra känner att hon får ”jaga” eleverna och söka upp dem i början av läsåret. Hon känner också att det finns brister redan i grundskolans hantering av ämnet och hon möter många elever som blivit godkända i ämnet när de egentligen inte har kunskaper i svenska på godkänd nivå. Om ämnet hade hög status bland skolledare och annan personal, skulle även organisationen kring ämnet fungera bättre, menar Sandra, och tillägger att det egentligen är rent katastrofalt hur ämnet sköts. Eleverna kan komma in på hennes kurs mitt i terminen. De förväntas klara av kursen på mycket kort tid osv., vilket också tyder på att ämnet inte värdesätts på samma sätt som många andra ämnen på skolan. Tiden räcker inte till och ingen verkar ha kontroll över elevernas studieplaner. Hon tycker synd om invandrareleverna som inte vet hur skolan fungerar och blir lite styvmoderligt behandlade. Många av deras föräldrar känner inte heller till hur den svenska skolan fungerar och p.g.a. de bristande språkkunskaperna blandar de sig sällan i sina barns skolgång. De litar på att deras barn får den hjälp som de behöver i skolan. Sandra känner att många elever väljer bort svenska som andraspråk och hellre läser svenska eftersom de tror att det är bättre svenska i dessa kurser. Deras föräldrar delar ofta sina barns åsikt i detta.

Sandra tror svenska som andraspråk har ett dåligt rykte på skolan, inte enbart hos eleverna men även bland vissa skolledare. Hon anger att hon hört det sägas att ”det är bättre att det står svenska på betygspappret än att man har läst svenska som andraspråk och det är ju alldeles förfärligt att man har hört det från någon /.../ en styrande person här på skolan som har sagt så här” (band 4:145). Hon tillägger att kommentaren uppstått i en diskussion om hur arbetsgivarna ser på betyg och att det skulle vara bättre om eleverna fick ett betyg i svenska än svenska som andraspråk som någon typ av bevis för att personen i fråga kan bättre svenska. Sandra anser att det råder stor brist på kunskap om ämnet svenska som andraspråk bland eleverna, lärarna och skolledarna på skolan, och att detta naturligtvis påverkar den generella inställningen till ämnet.

Eftersom elevgrupperna i svenska som andraspråk är mindre än i svenska är det naturligt att läraren hinner hjälpa varje individ mer, vilket påverkar elevernas

studiesituation positivt, säger Sandra. Mycket sällan samarbetar hon med andra lärare i några temaområden, och hon skulle vilja ha mer samarbete, men hon blir sällan kontaktad av de andra lärarna. Ibland kan det bero på att ämnet ses som ett stödämne, men även på att det vardagliga arbetet på skolan gör det svårt att hitta naturliga kontaktvägar mellan olika ämneslärare, i synnerhet när andraspråkslärarna inte är många och eleverna i samma klass kommer från många olika program. Då blir det också svårare för henne själv att skapa naturliga kontakter med lärarna och söka upp dem på alla de program som hennes elever kommer från.

Hur alla eleverna ska ges praktisk möjlighet att välja svenska som andraspråk vet inte Sandra, men hon tycker verkligen att alla bör få erbjudandet. På högstadieskolorna har studie- och yrkesvägledarna (SYV) samtal med alla elever som ska vidare till gymnasieskolan och då är det rimligt att tänka sig att dessa personer är viktiga i informationsarbetet. Sandra uttrycker behovet att inleda ett samarbete med studie- och yrkesvägledarna för att komma till rätta med den bristande kunskapen om ämnet hos elever och deras föräldrar. Ett bra informationsmaterial skulle hjälpa eleverna och deras föräldrar att välja rätt kurs på gymnasiet. Sandra tror att om alla inblandade parter är positivt inställda till ämnet och vet vad ämnet innebär skulle man också kunna höja ämnets status.

Om eleverna hinner läsa både svenska och svenska som andraspråk kan det vara bra att delta i två kurser, men om eleverna ska delta i någon kurs utan att få betyg i den är det definitivt negativt, tycker Sandra. Att försöka hänga med sina klasskompisar i svenska kan också bli någonting negativt för andraspråkseleverna då de lätt kan känna sig misslyckade när de jämför sina egna resultat med de andra elevernas. Sandra anser att ett gemensamt ämne i svenska för alla skulle kunna vara en bra lösning för att få bort den låga status som svenska som andraspråk har men detta skulle också kunna innebära att andraspråkseleverna får mindre hjälp beroende på hur det nya gemensamma ämnet skulle organiseras. Hon anser att det skulle vara spännande att veta lite mer om hur svenska för alla oavsett språklig bakgrund i så fall skulle genomföras i praktiken.

Ämnet svenska som andraspråk är enligt Sandra ett spännande ämne och hon känner ett behov av fortbildning i det, i synnerhet när det gäller den nya forskningen. Hon ställer sig också positiv till kontakterna med andra lärare i ämnet i andra skolor, eftersom många arbetar ensamma och kämpar med samma problematik. Hon är även medveten om att många skolor har utbildad personal i ämnet, vilket gör det speciellt viktigt och angeläget att träffas för att öka kunskapen om ämnet och utbyta erfarenheter och pedagogiska idéer.

Efter intervjun tog Sandra kontakt med mig per telefon eftersom hon ville tillägga några synpunkter på den organisationsmodell som hennes skola har för ämnet svenska som andraspråk. Sandra poängterar vikten av att eleverna inte ska behöva välja bort någon kurs för att delta i svenska som andraspråk, eftersom detta får dem att känna sig segregerade. Att ha både ungdomar och

vuxenstuderande elever i samma studiegrupp kan ibland fungera bra men inte alltid, eftersom det kan leda i olika typer av spänningar mellan de olika åldersgrupperingarna. Många av hennes ungdomar har berättat för henne att de t.o.m. känt sig bevakade av de vuxna, i synnerhet om det funnits vänskapsband mellan de vuxna i klassen och ungdomarnas föräldrar. Ungdomarna har också antytt till Sandra att de ibland känt sig frustrerade över de språkliga svårigheter som de vuxna har i jämförelse med dem, vilket Sandra i vissa fall kan hålla med om. Ofta behöver de vuxna mycket mer träning i t.ex. uttal som däremot ungdomarna inte har lika stora svårigheter med. Sandra menar att vuxna och ungdomar har olika behov, både när det gäller deras språkutveckling och social träning, vilket gör det svårt för henne ibland att välja metoder och material som kan intressera och passa alla i gruppen. På liknande sätt har hennes vuxna elever ibland uttryckt svårigheterna i att delta i kurserna samtidigt med ungdomarna eftersom de upplevt de unga som omogna och naiva och att de inte tar sina studier på allvar. Sandra säger att hon ofta tyckt att de vuxna "försvinner" och inte tar utrymme i grupper där ungdomar finns, och att detta naturligtvis är negativt för dem ur studiesynpunkt.

Sammanfattning av lärarintervjun

Sandra tycker inte att svenska som andraspråk har någon hög status i skolan. Hon anser att ämnet har låg status både bland andra lärare och elever, och att detta kommer till uttryck genom de frågor som hon får från sina kollegor eller att ämnet uppfattas som någon form av stödundervisning. Även några skolledare har enligt henne uttryckt sig negativt om ämnet genom att säga att det vore bättre för eleverna att läsa svenska i stället. Sandra tror att ungefär samma attityder om svenska som andraspråk råder bland eleverna och att det därför inte är positivt för eleverna att välja ämnet i skolan, även om de flesta av dem som deltar i undervisningen uppger att de anser ämnet vara viktigt för dem.

Sandra uppger att hon mycket sällan har något samarbete med andra ämneslärare, vilket hon tycker är beklagligt, eftersom hon genom ett sådant samarbete skulle kunna hjälpa andraspråkseleverna i deras övriga ämnen.

Skola 2 saknar informationsmaterial om svenska som andraspråk, och Sandra tror att behovet av ett sådant material är stort och skulle säkert kunna resultera i att flera andraspråkselever väljer att läsa svenska som andraspråk. Ett välgenomtänkt material skulle enligt henne även hjälpa att skapa större kunskap om ämnet bland kollegor och skolledare.

Sandra anser att hon är i behov av fortbildning i svenska som andraspråk. Hon ställer sig positiv till utbyte med andra verksamma lärare i ämnet, i synnerhet eftersom så många obehöriga lärare undervisar i ämnet i skolorna i regionen.

I skola 2 samarbetar vuxenutbildningen och ungdomsgymnasiet i svenska som andraspråk och elevgrupperna är blandade med både vuxna och ungdomar i samma klasser. Sandra har vissa betänkligheter när det gäller den

organisationsmodell som skolan har valt, eftersom det ibland uppstår konflikter mellan ungdomar och vuxna när de arbetar tillsammans. Några ungdomar känner sig bevakade av vissa vuxna och detta kan ibland försvåra klassrumsarbetet, menar Sandra. Hennes största kritik mot organisationsmodellen handlar dock om att eleverna tvingas välja bort andra ämnen eftersom kurserna i svenska som andraspråk är schemalagda på den tid som de andra eleverna deltar i individuellt val.

Elevintervjuer

I de kommande avsnitten kommer jag att redogöra för de intervjuer som jag har genomfört med två elever i skola 2.

Sibelle

Sibelle, som går i skola 2 och är 18 år, kommer från Libanon. Hon har bott snart åtta år i Sverige och var alltså tio år gammal när hon kom hit. Hennes modersmål är arabiska med en dialekt som hon själv kallar för libanesiska. Hon talar alltid sitt modersmål hemma med sina föräldrar och syskon. Sibelle går årskurs ett på samhällsprogrammet och läser både svenska och svenska som andraspråk. Hon har läst svenska som andraspråk under hela sin grundskoletid och hon sökte också ämnet när hon skulle över till gymnasieskolan. Även hennes föräldrar tycker att det är bra att läsa svenska som andraspråk eftersom hon kommer att behöva goda kunskaper i språket i framtiden.

Sibelle känner att hennes kunskaper i svenska utvecklas väldigt mycket mer när hon får läsa svenska som andraspråk än när hon deltar i undervisningen i svenska därför att andraspråkläraren förklarar ord och meningar på ett helt annat sätt än svenskkläraren gör. Hon upplever också att hon får mycket mer hjälp i klassen med svenska som andraspråk än i svenska, där eleverna förväntas klara av mer på egen hand och där läraren nästan inte ger några förklaringar alls. Hon känner definitivt att ämnet svenska som andraspråk hjälper henne att utvecklas även i alla de andra ämnena i skolan, främst genom att hon får möjlighet att prata om andra skolämnen när hon har svenska som andraspråk. Hon känner inte att hennes lärare i andra ämnen klarar av att förklara på ett lika bra sätt som andraspråkläraren gör. Hon tillägger: "Hon vet hur hon ska förklara och prata med en elev som kommer från ett annat land och så" (band 5: 754). Hon önskar att alla lärarna kunde förklara saker på ett liknande sätt därför att även de svenska eleverna skulle behöva bättre förklaringar. Det är ofta så att eleverna hjälper varandra att förstå det som är svårt eller oklart.

När det gäller frågan om ämnets status anser Sibelle att det beror lite på vem hon talar med vad andra tycker om ämnet. Hon får ibland höra kommentarer från klasskamrater som inte förstår varför Sibelle ska läsa svenska som andraspråk eftersom hennes svenska är så bra, vilket Sibelle då kontrar med att

förklara att hon behöver mer träning i att utveckla sitt språk, främst skrivande, och då förstår hennes skolkompisar det bättre. Några direkt negativa kommentarer om ämnet har Sibelle aldrig fått höra. Hon tror inte att ämnet svenska skulle ge henne bättre förutsättningar att studera på universitet och högskola, utan hon känner att det hon behöver kunna får hon genom ämnet svenska som andraspråk. Hon är dock inte medveten om att svenska som andraspråk ger henne samma formella behörighet som svenska att studera på universitetsnivå.

Sibelle känner inte att det känns jobbigt att läsa en annan kurs i svenska än hennes klasskamrater, även om hon också deltar i svenska när de övriga eleverna i klassen har svenska. Hon får dock inget betyg i kursen i svenska, men känner att hon måste delta i denna därför att det program som hon går på arbetar ämnesintegrerat. Hon önskar dock att hon kunde studera svenska som andraspråk flera timmar i veckan, eventuellt flera gånger i veckan och i stället utnyttja tiden under svensklektionerna till uppgifter hon har att göra i svenska som andraspråk. Nu när svenska som andraspråk ligger på I-valstid (individuellt val) på skolan är det jobbigt därför att Sibelle inte kan delta i I-vals kurserna. Hon skulle hellre vilja läsa svenska som andraspråk vid samma tidpunkt som hennes klasskamrater har svenska, men absolut inte i samma klassrum. Att jobba i samma klassrum skulle innebära att det skulle bli svårare att få hjälp, tror Sibelle. Att ha två lärare i klassen samtidigt tror hon skulle kännas konstigt och jobbigt.

Sibelle tror att det är lättare för henne att få ett högre betyg i svenska som andraspråk än i svenska, men inte på grund av att det ställs lägre krav på kursen, utan att hon får mer hjälp från sin andraspråklärare i det hon brister i. Hon tycker att ämnet svenska som andraspråk är väldigt viktigt för henne, och att ämnet absolut inte ska slås samman med svenska. Till en viss del kan hon hålla med om att ämnet kan vara segregerande, men endast när eleverna hålls skilda åt, vilket kan resultera i frågor från de andra eleverna om vart andraspråkseleverna tagit vägen, vad de gör osv. Hon tycker inte heller att tanken på att två lärare samtidigt skulle vistas i ett klassrum låter speciellt lockande utan tycker att det kanske skulle kännas konstgjort och verka en aning segregerande.

Sibelle tycker inte att det är bra att ungdomar och vuxna blandas i samma grupp, utan tycker att det vore bättre om skolan hade skilda grupper för ungdomar och vuxna. Hon tycker att de vuxna eleverna och ungdomarna befinner sig på olika nivåer i språkutvecklingen, vilket märks ibland t.ex. i att det tar längre tid för vuxna att förstå instruktioner.

Nima

Nima som går i skola 2 är 16 år och kommer från Jordanien. Han går i årskurs 1 på teknikprogrammet och deltar i både svenska A och svenska som andraspråk

A. Han var 10 år gammal när hans familj kom till Sverige och han talar sitt modersmål arabiska både hemma och med vissa av sina kamrater dagligen. Han har haft svenska som andraspråk under hela sin skoltid i Sverige, alltså under sex år. Nima är tydlig med att uttrycka att han känner sig tvingad att delta i svenska som andraspråk på gymnasiet. Han hade aldrig ansökt om att läsa ämnet i skolan, men enligt honom var det en speciallärare på skolan som talade om för honom att han måste gå till svenska som andraspråk och han är oförstående till skälet till detta. Han berättar att han klarar sig bra i de andra ämnena i skolan och att han tycker att det går bra för honom i kursen svenska A. Hans svensklärare har visserligen påpekat för honom att han behöver förbättra sin stavning, men att han annars inte hört några kommentarer från de andra lärarna om att han skulle ha svårigheter med sitt språk.

Nima anser att det beror på läraren i svenska eller svenska som andraspråk om hans språk utvecklas eller inte. Han förklarar detta genom att säga att det handlar om uppgifterna och om dessa är utvecklande eller inte. Han kände sig mycket tveksam till svenska som andraspråk från början (han började läsa kursen i januari i år) men att det nu verkar mycket bättre än vad han tyckte då. Nima tycker inte att han ser någon direkt koppling mellan svenska som andraspråk och de andra ämnena i skolan, men medger att det skulle vara bra om det funnits tid att fråga andraspråkläraren om sådant som han läst i de andra skolämnena men inte riktigt förstått. Han anser att de inte får så mycket tid för sådana saker nu när de träffas endast en gång i veckan som grupp.

Nima anser definitivt att ämnet svenska har högre status än svenska som andraspråk, men att han inte hört någonting nedlåtande sägas om svenska som andraspråk. Några få undantag finns dock, tillägger han. Han tror att det att han läser svenska i stället för svenska som andraspråk kommer att hjälpa honom mer i framtida arbeten eller studier, men skulle också vilja ha möjligheten till stöd inom ramen för svenska som andraspråk. Han poängterar ofta att han lär sig mer i svenska än när han kommer till svenska som andraspråk.

Att behöva läsa svenska på annan tid än klasskamraterna säger Nima känns ganska jobbigt. Han tycker inte att det är viktigt att behöva läsa andraspråk i samma klassrum som de andra i klassen, men han skulle vilja läsa ämnet vid samma tidpunkt som de andra har svenska. Att behöva välja bort i-vals kurser är enligt Nima mycket negativt, eftersom han både vill läsa i-vals kurser och behöver också dessa poäng. Han tror att det definitivt är lättare att få ett högre betyg i svenska som andraspråk än i svenska, mest på grund av att han upplever innehållet och uppgifterna i svenska som andraspråk som mycket lättare. Han medger samtidigt att han förvisso behöver arbeta mycket i svenska som andraspråk, men att läraren pratar och förklarar mer, vilket gör att det kanske känns lättare att jobba med dessa uppgifter. I svenska får man inte lika många förklaringar, säger Nima.

Nima ställer sig lite osäker till frågan om svenska som andraspråk är ett viktigt ämne för honom eller inte. Med viss säkerhet avfärdar han först ämnet

helt men börjar vackla lite mer allteftersom han tänker mer på det och medger till sist att ämnet kanske trots allt kan vara betydelsefullt. Tanken på att införa ett nytt svenskämne för alla i skolan vill han inte helt hålla med om, eftersom det enligt honom finns många invandrarelever som inte klarar av att följa samma kurser i svenska som de svenska eleverna. Samtidigt tänker han att det kanske inte vore helt fel att få läsa samma kurs som de svenska eleverna i klassen och slippa läsa två.

Sammanfattning av elevintervjuerna

Båda elevinformanterna från skola 2 har kommit till Sverige senare under sin barndom/ungdom. Båda två deltar i andraspråksundervisningen men endast en är klart positiv till ämnet. Nima känner sig tvingad att gå till svenska som andraspråksundervisningen och är till följd av detta också tveksam till fördelarna med svenska som andraspråk.

På skola 2 tvingas eleverna att välja mellan svenska som andraspråk och andra ämnen på tiden för individuellt val. Ingen av eleverna anser att detta är bra eftersom de vill läsa kurser inom ramen för individuellt val och önskar en förändring i skolans organisation av ämnet. Sibelle skulle helst vilja slippa delta i svenskundervisningen eftersom hon ändå inte kommer att få betyg i kursen och använda den tiden till att arbeta med svenska som andraspråk. Nima anser däremot att han klarar sig bra i svenska och förstår inte varför han inte kan få ett betyg i kursen.

Båda eleverna i skola 2 är överens om att idén om två lärare, en svensklärare och en andraspråkslärare, tillsammans i klassrummet verkar dålig. De anser inte heller att båda svenskämnen ska föras ihop till ett ämne i skolan eftersom de anser att många andraspråkselever trots allt inte skulle klara av att delta i samma kurser som de svenska eleverna. Även om de inte vill att ämnet tas bort i skolan kan man ändå förstå att de själva anser att ämnet svenska har högre status i skolan, speciellt bland andra elever.

Sibelle är mycket positiv till ämnet och har också bra insikt i sina egna behov av språklig träning, medan Nima uttrycker sig mycket mer tveksamt till ämnet över huvud taget. Han känner sig tvingad till kursen och förstår inte heller varför han behöver läsa den. Detta påverkar hans attityd till ämnet i negativ riktning, men han antyder att han börjat ändra sin uppfattning om ämnet allteftersom tiden gått.

6. Diskussion

I detta avsnitt kommer jag först att diskutera studiens reliabilitet och validitet. Efter den kommer jag att jämföra undersökningens resultat med dess syfte och

resultat samt tidigare forskning och avslutningsvis kommer jag att presentera några tankar om vidare forskning och studier.

6.1 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Intervjusituationen och diskussionsunderlaget har varit desamma för alla informanter. Diskussionsunderlaget har gett mig friheten att ställa ytterligare frågor för att få klarhet i informanternas syn på ämnet och skolans organisation av detsamma. Vissa svårigheter uppstod när jag skulle intervjua eleven som inte deltar i andraspråksundervisningen, eftersom påståendena var utformade utifrån deltagande elever. Intervjun med Seif blev med andra ord till viss del hypotetisk. Trots detta anser jag att studien har en relativt hög reliabilitet.

Validitet handlar om trovärdigheten i det undersökta, och om resultaten från en undersökning verkligen mäter det som man vill mäta. De metoder som jag har använt i denna studie har hjälpt mig att få fram de svar som jag hade som syfte att undersöka. Genom att använda ett diskussionsunderlag i stället för t.ex. enkät tror jag mig ha kommit närmare de attityder som informanterna har om det undersökta ämnet. Möjligheten att ställa ytterligare frågor är också till stor hjälp när informanterna svarar undvikande. Slutsatserna jag dragit från studien anser jag därför vara relativt pålitliga.

Den tredje viktiga frågan i samband med undersökningar har att göra med generaliserbarhet, dvs. i vilken grad man kan dra allmängiltiga slutsatser utifrån de resultat som kommit fram. Endast ett litet antal informanter har deltagit i denna studie, vilket gör att det är svårt att generalisera i en alltför stor utsträckning, men resultaten kan ändå peka på en generell uppfattning om vilka attityder elever och lärare har om svenska som andraspråk. Resultaten från denna undersökning visar likheter med andra liknande studier, vilket också ökar generaliserbarheten i arbetet.

6.2 Avslutande kommentarer

Ett syfte med studien var att undersöka några lärares och elevers attityder till ämnet svenska som andraspråk i två gymnasieskolor. Bland lärarpersonalen kan man notera att två av lärarna är positivt inställda till ämnet medan en av de intervjuade lärarna uttrycker negativa åsikter och helst vill att ämnet sammanförs med svenska som ett gemensamt skolämne för alla, oavsett elevernas språkliga bakgrund. Endast en av lärarna (en tredjedel av deltagarna) har formell utbildning i ämnet, vilket stödjer de tidigare studierna som visat att undervisningen i svenska som andraspråk ofta bedrivs av ämnesobehöriga lärare (Alfredsson 2006, Josefsson & Sjöberg 2006). Önskemål om fortbildning finns dock klart uttalade i intervjuerna, trots att en av lärarna uttryckte det av

respektskäl för ämnet och lärarutbildningen. Studien visar inte klart om läraren med utbildning i ämnet, Sandra, har en mer positiv attityd än de andra, men hon är i alla fall mer kritisk till den modell som hennes skola har valt att organisera undervisningen i svenska som andraspråk efter. Hon har en förståelse för ämnets betydelse och vilken inverkan det har på elevernas framtid.

Intervjuerna med eleverna visar att majoriteten av eleverna har en positiv inställning till ämnet, trots att en av eleverna, Seif, själv inte deltar i undervisningen i svenska som andraspråk. Även om Seif uttalar sig positivt om ämnet finns det en negativ underliggande tanke i det han säger när han antyder att elever som först läser svenska som andraspråk senare kan fortsätta att läsa svenska. Nima är tydlig med sitt missnöje med ämnet men anger inga klara skäl till sin negativa inställning. Min tolkning är att han inte har någon större förståelse för vad ämnet innebär och det faktum att han känner sig ha blivit tvungen att välja bort andra kurser gör att Nima känner sig segregerad. Jag tolkar hela intervjun så att Nima inte vill avvika från sina svenska klasskamrater.

Det är flickorna i undersökningen som har visat störst förståelse för behovet av ämnet för deras egen framtid. De ger intrycket att vara väl insatta i sin egen språkutveckling, men Sibelle som läser både svenska och svenska som andraspråk känner kluvenhet i att behöva göra detta. Ingen av de intervjuade eleverna tycker att det är en bra idé att sammanföra svenska som andraspråk och svenska till ett ämne. Bland lärarna är det endast en av de tillfrågade som anser att det vore bra med en sammanslagning av ämnena, vilket också stödjer de resultat som tidigare forskning kommit fram till. Dessa synpunkter är tydliga i Söderbergs undersökning där de tillfrågade lärarna inte ser några fördelar med en sammanslagning av svenska och svenska som andraspråk (Söderberg 2007).

Eftersom så få skolor svarade på de enkäter som skickades ut var det svårt att göra ett urval grundat på de organisationsmodeller som de två skolorna som skulle ingå i undersökningen har. Till slut tycker jag ändå att det blev lyckat med de två undersökta skolorna eftersom de har helt olika organisationsmodeller att erbjuda. På skola 1 är både elever och lärare nöjda med hur ämnet har organiserats, men på skola 2 är man kritisk eller t.o.m. mycket kritisk till att undervisningen organiserats på tiden för individuellt val och tillsammans med vuxenelever. Jag har inte träffat på någon liknande organisation i de tidigare studier som bedrivits. Studien visar dock att organisationsmodellen för ämnet svenska som andraspråk är viktig och kan i alla fall i viss mån påverka attityder till ämnet. Alla de som jag intervjuade på skola 2 uttryckte sig negativt om skolans organisationsmodell och alla har också uttryckt att det vore bättre att inte behöva välja bort någonting annat för svenska som andraspråk. Den tolkning som jag gör av den delen av undersökningen är att hur skolorna valt att organisera ämnet påverkar i alla fall i viss mån även de attityder som lärare och elever uttrycker i samtalen. När eleverna känner sig tvungna att välja bort någon annan kurs i förmån för svenska som andraspråk är det också möjligt att deras attityd till ämnet blir mer negativ. I den undersökning som Ojeda & Robén gjort

betonas kopplingen mellan lokala kurs- och arbetsplaner och hur undervisningen i svenska som andraspråk bedrivs i skolorna (Ojeda & Robén 2008). Deras studie påpekar också att rektorerna har ett stort ansvar i hur arbetet i svenska som andraspråk organiseras och bedrivs i skolan (Ojeda & Robén 2008:32).

Ingen av skolorna har något informationsmaterial om ämnet svenska som andraspråk, vilket också varit fallet i flera tidigare undersökningar av liknande karaktär (Ojeda & Robén 2008: 34). Det kan i alla fall anses positivt att båda lärarna på skola 1 uttryckte sig mycket positivt om idén om informationsmaterial och att man på skola 2 har påbörjat arbetet med att ta fram ett sådant material inom en snar framtid.

På skola 2 har man anställt personal med utbildning i svenska som andraspråk, men på skola 1 delas undervisningen i ämnet av lärare som inte har någon utbildning i svenska som andraspråk. Enligt lärarpersonalen från denna skola upprepas denna situation från år till år, vilket kan tolkas som så att rektorn på skolan brister i sitt ansvar att anställa behörig personal (Lpf 94:16).

Sammanfattningsvis anser jag att min studie stödjer de resultat som tidigare framkommit i forskning om attityder till svenska som andraspråk samt att jag fått svar på de frågor som studien hade syftet att undersöka. Viljan att behålla ämnet som ett eget ämne i gymnasieskolan finns och sex av sju informanter anser det inte motiverat med en sammanslagning av svenska som andraspråk och svenska till ett ämne. Flera av de tillfrågade har också uttryckt att det råder stor brist på kunskap om ämnet i skolan. Lärarna anser också att även skolledningen brister i sin insikt i ämnet och att mycket kvarstår att göra innan vi kan säga att svenska som andraspråk har uppnått den status som det är berättigat till i gymnasieskolan bland alla andra ämnen.

Att arbeta med denna undersökning har varit mycket givande. Alla de undersökningar som jag har tagit del av tillsammans med min egen studie har bekräftat den bild som jag själv hade redan innan arbetet påbörjades, nämligen att ämnet svenska som andraspråk inte har hög status i den svenska skolan, och att lärarna i ämnet kämpar i motvind när det gäller kollegor och även elever som inte klarar av de språkliga krav som dagens skola och samhälle ställer på dem. Eftersom de flesta skolorna saknar informationsmaterial om ämnet är det också svårt för eleverna och deras föräldrar att få korrekt information inför de val som finns mellan svenska och svenska som andraspråk. Det är min åsikt att skolledarna, trots många goda intentioner, brister i det ansvar som enligt styrdokumentet ligger på dem. Om en elev deltar i svenska och svenska som andraspråk, ska hon/han även få betyg i båda kurserna. Eftersom många lärare som arbetar med svenska som andraspråk saknar formella studier i ämnet, bör skolledarna satsa mer på att deras fortbildning.

6.3 Framåtblickar

Denna studie har undersökt elevers och lärares attityder till ämnet svenska som andraspråk. Eftersom studien har omfattat en liten grupp informanter har den resulterat i ett intresse att göra en mer omfattande studie där man också undersöker om det finns någon skillnad i pojkars och flickors attityder till ämnet.

Ett annat intressant föremål för en studie vore att under en längre tid se vilken effekt gott informationsmaterial har på antalet elever som väljer att läsa svenska som andraspråk på gymnasiet. I den aktuella studien, i likhet med andra liknande undersökningar, har många uttryckt ett behov av ett sådant material och man tror även att det skulle kunna hjälpa elever och deras föräldrar att förstå vad ämnet svenska som andraspråk egentligen innebär.

7. Litteraturförteckning

7.1 Skriftliga källor

- Alfredsson, Maria 2006. *Attityder till ämnet svenska som andraspråk. Intervjuer med lärare och elever på en grundskola i år 7-9 om deras syn på sv2-ämnets roll, status och organisation*. Växjö: Växjö universitet.
<http://vxu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:206978>.
 Hämtad 2009-03-06
- Bergman, Pirkko 2003. Två olika svenskämnen – två kursplaner. I: *Att undervisa elever med Svenska som andraspråk – ett referensmaterial*. 2:a upplagan. Stockholm: Skolverket, s. 32 - 45.
<http://www.skolverket.se/publikationer?id=1867>. Hämtad 2009-04-15
- Börestam, Ulla & Leena Huss 2001. *Språkliga möten: tvåspråkighet och kontaktlingvistik*. Lund: Studentlitteratur.
- Economou, Catarina 2007. *Gymnasieämnet svenska som andraspråk – behövs det?* Malmö: Malmö högskola, lärarutbildningen.
- Gymnasieförordningen. <http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=1992:394>.
 Hämtad 2009-04-13
- Hyltenstam, Kenneth 2003. Ämnesutveckling i svenska som andraspråk och praktiskt genomförande av undervisningen. I: *Att undervisa elever med Svenska som andraspråk – ett referensmaterial*. 2:a upplagan. Stockholm: Skolverket, s. 8 - 11.
<http://www.skolverket.se/publikationer?id=1867>. Hämtad 2009-04-15
- Josefsson, Linda & Anna Sjöberg 2006. *Svenska som andraspråk – inställningen till ämnet bland några lärare*. Jönköping: Högskolan i Jönköping. <http://hj.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:4424>.
 Hämtad 2009-03-06
- Kvale, Steinar 1997. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lindberg, Inger & Kenneth Hyltenstam 2004. Okunnigt om svenska som andraspråk. GP (2004-04-20).
<http://www.gp.se/gp/jsp/Crosslink.jsp?d=114&a=161545>.
 Hämtad 2009-02-06.
- Lpf 94. *1994 års läroplan för de frivilliga skolformerna 2000*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- MSU = *Kartläggning av svenska som andraspråk*. (Rapport från Myndigheten för skolutveckling 2004-03-01. Dnr 2003:757.) Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.

- Ojeba, Paulina & Stina Robén 2008. *Svenska som andraspråk. Organisationsmodeller av ämnet i grundskolan*. Luleå: Luleå tekniska universitet.
<http://epubl.ltu.se/1652-5299/2008/036/LTU-LAR-EX-08036-SE.pdf>.
Hämtad 2009-04-15
- Saleh, Faiza 2006. *En kartläggning av svenska som andraspråk i skolor inom invandrartäta områden i X-kommun*. Växjö: Växjö universitet.
<http://vxu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:204927> .
Hämtad 2009-04-15
- Skolverket 2000. Kursplan i svenska som andraspråk, inrättad 2000-07.
<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&infotyp=8&skolform=21&id=SVA&extraId=> . Hämtad 2009-04-23
- Söderberg, Kristin 2007. *Svenska och svenska som andraspråk. En intervjustudie med fyra lärare om synen på deras undervisningsämnen*. Malmö: Malmö högskola. <http://hdl.handle.net/2043/3841>.
Hämtad 2009-03-06
- Trost, Jan & Oscar Hultåker 2007. *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur.
- Öberg, Helena 2004. Svenska som andraspråk underkänns. I: DN 2004-03-25.
<http://www.dn.se/nyheter/sverige/svenska-som-andrasprak-underanns-1.255695>. Hämtad 2009-02-06.

7.2 Muntliga källor

Telefonsamtal 2009-03-28 med Sandra. Egna anteckningar.

Missivbrev

Till berörda skolledare

Ämne: svenska som andraspråk i gymnasieskolan

Jag heter Kaija Holmgren och jag studerar fortsättningskursen i svenska som andraspråk vid Göteborgs universitet. Under våren kommer jag att skriva C-uppsats i ämnet som handlar om hur svenska som andraspråk har organiserats i några gymnasieskolor och vilken inställning elever och personal har till ämnet.

Till min undersökning ämnar jag att välja ut två gymnasieskolor, en i XXXX och en i XXXX, där några elever och lärare kommer att intervjuas utifrån frågor som berör svenska som andraspråk och hur de ser på ämnet i skolan. För att kunna välja ut de skolor som kommer att ingå i min undersökning ber jag er svara på den bifogade enkäten som innehåller frågor om hur ämnet har organiserats hos er.

Vänligen skriv era svar på det utrymme som finns under respektive fråga på enkäten. På de ställen där alternativ anges placera markören inom vald parentes och sätt kryss. Den ifyllda enkäten kan returneras som en bifogad fil via e-post. Jag ber er fylla i enkäten snarast, dock senast 2009-02-26.

Om ni har frågor om undersökningen kan ni nå mig på telefon XXXX (arbete), XXXX eller via e-post XXXXXX

På förhand tack för er medverkan.

Ludvika 2009-02-17

Kaija Holmgren

Bilaga 2

1 (3)

Enkätfrågor till skolledare

1. Hur många elever går i er gymnasieskola?

2. Hur många av dessa elever har ett annat förstaspråk/modersmål än svenska?

3. Vem på skolan har det övergripande ansvaret för ämnet svenska som andraspråk?

4. Hur många elever deltar i undervisningen i svenska som andraspråk?

5. Utifrån vilka kriterier erbjuds eleverna undervisning i svenska som andraspråk?

6. Följande frågor handlar om under vilka former utbildningen i svenska som andraspråk genomförs i er skola:
 - a) Över hur många terminer pågår kurserna i svenska som andraspråk?
A-kursen: () terminer B-kursen: () terminer

 - b) Hur många gånger i veckan sker undervisningen?
A-kursen: () B-kursen: ()

 - c) Hur många lektionstimmar tillägnas ämnet svenska som andraspråk i veckan?
A-kursen: () B-kursen: ()

d) När/vilken tid på dagen sker undervisningen?

A-kursen:

B-kursen:

e) Hur har undervisningen i svenska som andraspråk organiserats?

när övriga elever har svenska (som förstaspråk/modersmål), i samma klassrum

när övriga elever har svenska (som förstaspråk/modersmål), i skilda klassrum

på annat sätt, ange hur:

7. Hur många lärare arbetar med ämnet svenska som andraspråk i skolan?

8. Vilken ämneskompetens har läraren/lärarna som arbetar med svenska som andraspråk i skolan?

9. Finns informationsmaterial om ämnet svenska som andraspråk tillgängligt för föräldrar och elever?

Ja Nej

10. Hur förmedlas informationen om svenska som andraspråk till elever och deras föräldrar?

11. Vem ansvarar för denna information?

Tack för medverkan!

Bilaga 3
1 (2)*Diskussionsunderlag - lärare*

Ta ställning till följande påståenden genom att sätta ett kryss på skalan mellan 0-10.

1. Jag känner att jag är en tillgång på min arbetsplats genom det arbete jag gör i ämnet svenska som andraspråk.

Instämmer
inte alls

Instämmer
helt

0 _____ 10

2. Jag känner att jag har tillräckliga ekonomiska medel för att utveckla den pedagogiska verksamheten inom ämnet svenska som andraspråk i skolan.

Instämmer
inte alls

Instämmer
helt

0 _____ 10

3. Ämnet svenska som andraspråk har hög status bland andra lärare på skolan.

Instämmer
inte alls

Instämmer
helt

0 _____ 10

4. Ämnet svenska som andraspråk har hög status bland eleverna på skolan.

Instämmer
inte alls

Instämmer
helt

0 _____ 10

5. Jag anser att ämnet svenska som andraspråk hjälper andraspråkseleverna att utvecklas inom alla ämnena i skolan.

Instämmer
inte alls

Instämmer
helt

0 _____ 10

2 (2)

6. Jag och de andra ämneslärarna på skolan samarbetar för att undervisningen ska bli mer språkutvecklande.

Instämmer
inte alls

Instämmer
helt

0 _____ 10

7. Jag anser att alla elever med ett annat modersmål än svenska bör erbjudas möjlighet att läsa svenska som andraspråk på gymnasiet.

Instämmer
inte alls

Instämmer
helt

0 _____ 10

8. Jag ser fördelar med att andraspråkseleverna läser både svenska och svenska som andraspråk i skolan.

Instämmer
inte alls

Instämmer
helt

0 _____ 10

9. Jag anser att den information som finns på skolan om ämnet svenska som andraspråk är tillräcklig för att ungdomar och deras föräldrar ska kunna fatta ett beslut om ämnesvalet på gymnasiet.

Instämmer
inte alls

Instämmer
helt

0 _____ 10

10. ”Ämnet svenska som andraspråk är segregering. Ta bort det och inför ett nytt, vidgat, svenskämne för alla i skolan.” (Öberg 2004)

Instämmer
inte alls

Instämmer
helt

0 _____ 10

11. Jag känner ett behov av vidareutbildning inom ämnet svenska som andraspråk.

Instämmer
inte alls

Instämmer
helt

0 _____ 10

TACK SÅ MYCKET FÖR DIN MEDVERKAN!

Bilaga 4

1 (1)

Brev till vårdnadshavare

2009-03-02

Hej!

Jag heter Kaija Holmgren och jag studerar en kurs i svenska som andraspråk vid Göteborgs universitet. Under denna termin ska jag skriva en längre uppsats och jag har valt att undersöka hur ämnet svenska som andraspråk har organiserats i olika gymnasieskolor samt vad lärare och elever tycker om detta. På gymnasiet har eleverna möjlighet att välja mellan svenska och svenska som andraspråk, och vi vet att alla som har svenska som andraspråk inte heller väljer ämnet när de kommer till gymnasieskolan. I min undersökning vill jag också beröra frågan varför vissa elever väljer att läsa svenska som andraspråk medan andra inte gör det.

För att kunna genomföra studien behöver jag er tillåtelse att intervjua er son/dotter. Det är frivilligt att medverka i intervjun och er son/dotter har rätt att avbryta samtalet när han/hon önskar. All information kommer att behandlas anonymt.

Till sist vill jag tacka för er medverkan i undersökningen.

Med vänliga hälsningar,

Kaija Holmgren

Kaija Holmgren

Tel. XXXX

Jag/vi godkänner att min/vår son/dotter medverkar i studien:

Ort, datum

Namn (förälder)

Namn (förälder)

Namnförtydligande

Namn på min/vår son/dotter

Bilaga 5
1 (2)

Diskussionsunderlag - elever

Ta ställning till följande påståenden genom att sätta ett kryss på skalan mellan 0-10.

1. Jag känner att mina kunskaper i svenska språket utvecklas mer när jag läser svenska som andraspråk än om jag skulle läsa svenska.

Instämmer
inte alls

Instämmer
helt

0 _____ 10

2. Jag känner att ämnet svenska som andraspråk hjälper mig att utvecklas i alla ämnena i skolan.

Instämmer
inte alls

Instämmer
helt

0 _____ 10

3. Ämnet svenska som andraspråk har hög status bland eleverna på skolan.

Instämmer
inte alls

Instämmer
helt

0 _____ 10

4. Jag har själv valt att läsa svenska som andraspråk i gymnasiet.

Instämmer
inte alls

Instämmer
helt

0 _____ 10

5. Att läsa svenska i stället för svenska som andraspråk skulle ge mig bättre förutsättningar att läsa på universitet eller högskola.

Instämmer
inte alls

Instämmer
helt

0 _____ 10

2 (2)

6. Det känns jobbigt att läsa en annan kurs i svenska än mina klasskamrater.Instämmer
inte allsInstämmer
helt

0 _____ 10

7. Jag skulle vilja läsa svenska som andraspråk i samma klassrum och vid samma tidpunkt som mina klasskamrater läser svenska.Instämmer
inte allsInstämmer
helt

0 _____ 10

8. Jag tror att det är lättare att få ett högre betyg i svenska som andraspråk än i svenska.Instämmer
inte allsInstämmer
helt

0 _____ 10

9. Jag anser att ämnet svenska som andraspråk är viktigt för mig i skolan.Instämmer
inte allsInstämmer
helt

0 _____ 10

10. "Ämnet svenska som andraspråk är segregering. Ta bort det och inför ett nytt, vidgat, svenskämne för alla i skolan." (Öberg 2004)Instämmer
inte allsInstämmer
helt

0 _____ 10

TACK SÅ MYCKET FÖR DIN MEDVERKAN!